

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Elif Görkem METİN

**HERMANN HESSE’NİN “ÇARKLAR ARASINDA”
ADLI ROMANINDA KÜLTÜREL YANSIMALAR**

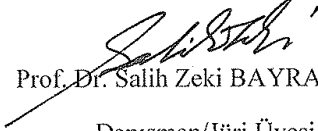
YÜKSEK LİSANS TEZİ

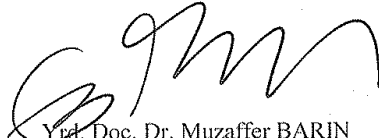
**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Salih Zeki BAYRAM**

ERZURUM 2009

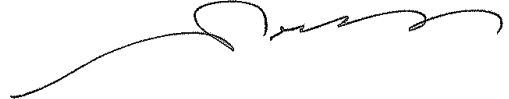
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim dalının Alman Kültür ve Edebiyatı dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Salih Zeki BAYRAM
Danışman/Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Muzaffer BARIN

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Ahmet SARI

Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 24.12.2009

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	V
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	6
1. DİL, KÜLTÜR, EDEBİYAT BAĞLANTISI	6
İKİNCİ BÖLÜM	
2. HERMANN HESSE’NİN “ÇARKLAR ARASINDA” ADLI ESERİNDEKİ KÜLTÜREL YANSIMALAR	10
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 3. KİŞİLER	13
3.1. Bay Joseph Giebenrath	13
3.2. Hans Giebenrath	19
3.3. Flaig Usta	28
3. 4. Kasabanın Rahibi	31
3.5. Heilner	33
3.6. Öğretmenler	36
3.7. Manastır müdürü	39
3.8. Manastır Kültürü	41
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 4. UZAM	46
BEŞİNCİ BÖLÜM 5. KÜLTÜREL BASKILAR VE SONUÇLARI	56

SONUÇ	63
KAYNAKÇA	64
ÖZGEÇMİŞ	66

III

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HERMANN HESSE’NİN “ÇARKLAR ARASINDA”
ADLI ROMANINDA KÜLTÜREL YANSIMALAR**

Elif Görkem Metin

Danışman: Prof. Dr. Salih Zeki BAYRAM

2009 sayfa: V+65

Jüri: Prof. Dr.Salih Zeki BAYRAM

Yrd. Doç. Dr. Muzaffer BARIN

Yrd. Doç. Dr.Ahmet SARI

Bu çalışmada Hermann Hesse’nin “Çarklar Arasında” adlı romanında ki kültürel yansımalar araştırılmıştır. Hermann Hesse’nin eserlerinde Alman Kültürünü, Doğu Kültürünü, “Hint Budizmi” ele aldığı görülmüştür. “Çarklar Arasında” adlı eserinde de bu kültürlerin yansımaları görülmüştür.

ABSTRACT
MASTER THESIS

**THE CULTURAL REFLECTIONS IN “ÇARKLAR ARASINDA”
FROM HERMANN HESSE**

Elif Görkem METİN

Supervisor: Prof.Dr. Salih Zeki BAYRAM

2009- page V+65

Jury: Prof.Dr. Salih Zeki BAYRAM

Assist Prof.Dr. Muzaffer BARIN

Assist Prof. Dr. Ahmet SARI

In this subject, the culturel reflections are investigated in tje novel,named “ÇARKLAR ARASINDA” from Herman HESSE.It is figured out that the german culture and South culture “Indian Buddhism” in his Works handle.we can also see these culturel reflections in this work ,named “ÇARKLAR ARASINDA”.

ÖNSÖZ

Hermann Hesse, 20. yüzyıl Alman edebiyatının en özgün yazarlarından biridir. Ailesi misyoner olduğundan dolayı doğuda uzun zaman geçirmiş olan Hesse, eserlerinde Kıta Avrupası'nın temelde teknolojik ağırlıklı, maddi görüşüne karşın doğunun gizemini, büyüsunü, mistisizmini ön plana çıkarmıştır. Değerlerin yerle bir olduğu çağın sonu döneminden (fin de siecle) İkinci Dünya Savaşı'nın bitimine kadar Kıta Avrupası teknolojiyi, sanayi devrimini, tekniği, maddi olan her şeyi ön planda tutmuşken; insanın derinlerinde yatan ve bu teknolojik gelişmelerle ister istemez büyük yaralar alan insan ruhunun, vicdanının, maneviyatının, mistisizminin envanterini çıkarmıştır. Hesse, eserlerinde sadece Kıta Avrupası'nın içine düştüğü manevi bunalımının envanterini çıkarmaz. Hesse, onu edebiyatta alternatif bir dünya görüşü ve yaşama üslubuyla da bunu düzenlemeye dikkat çeker. Batılı insanın doğu mistisizmiyle, doğu kültürünün derinliğiyle şahsiyetini, karakterinin yüceltilmesini ve dünya görüşüne bir derinlik katmasını da savunur.

“Çarklar Arasında” her ne kadar Hesse'nin eğitim sorunsalını ele alan bir roman gibi gözükse de, Hesse'nin hemen hemen her eserinde doğu mistisizmi, doğu kültürü, Hint, Budist kültür apaçık görülebilir. Bu romanı incelediğimizde de o dönemdeki kültürel yansımaların etkisi görülebilir. Bu çalışmada Hesse'nin o dönemdeki eğitim sistemine ve toplumun, bireye kendi özgürlük sınırını çizmesine engel oluşuna olan tepkisi araştırılmıştır.

Bu çalışmayı yapma aşamasında bana büyük yardımları dokunan danışmanım Prof. Dr. Salih Zeki BAYRAM'a, Yrd. Doç. Dr. Ahmet SARI'YA teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

20. yüzyıl Alman yazınının en önemli temsilcilerinden biri olarak bilinen Hermann Hesse, 1887 yılında Almanya'nın Calw kasabasında doğmuş ve 1962 yılında İsviçre'nin Montaglona kasabasında yaşamını yitirmiştir. Hesse'nin ebeveynlerinin Kıta Avrupası göz önüne alındığında doğu sayılacak Hindistan gibi yerlerde görev yapmaları kendisinin bu kültürü genç yaşlarda öğrenmesine bir etken olmuştur.

“Yapıtlarında kişinin, uygarlığın yerleşik kalıplarından kurtularak özbenliğini bulmaya çalışmasını konu alan ve insanları kendi yaşamlarını kurtarmaya çağıran Hesse ‘Doğu gizemciliği’ni yüceltmiştir.”¹

Doğu gizemciliği onun yapıtlarında Kıta Avrupasında o dönemlerde yaşamış ve doğuya dışarıdan bakan aydınların oryantalist bakışları olarak görülmemelidir. Doğuda senelerce kalmış olmanın kültürel birikimi zamanla Hesse'nin bilgi ve beğenisine de etki etmiş ve bu kültür kendisinde derinlikli bir kültür haline gelmiştir. Makineyi ve modernleşmeyi ön plana çıkarıp insan ruhunu ve manevi dünyayı bir köşeye iten batının eksikliklerini, Hesse anne babasının uzun doğu görevlerinde eksiksiz tamamlamış ve bu manevi kültürü, insan ruhunun derinliklerini öğrenme bilgisini, nirvanayı yeniden batıya taşımıştır. İlk şiirini 25 yaşında yazan Hesse, ardından “Peter Camenzind”, “Çarklar Arasında”, “Gertrud”, “Demian” ve diğer romanlarını yazdı. İkinci dünya savaşında hem Naziler, hem de anarşistler tarafından sert şekilde eleştirildi.

“Bu eleştiriler sonucu, sorunlu aile yaşamı ve savaş esirlerine yardım konusundaki yoğun çalışmalarından dolayı ağır bunalım geçirdi.

¹ Bkz. www.biografiinfo.kimlik.org.tr, 25 şubat, Çarşamba, 2009 saat 21.15 de erişilmiştir.

Bunun sonucunda Jung'un öğrencisi Lang ona psikanaliz tedavisi uyguladı. Lang ile dostluğu, ruhbilimine ve Jung'a duyduğu ilgiyi körükleyerek şiirsel iç dünyasını zenginleştirdi"².

İnsancılığı, barışseverliği ve insan yaşamını irdeleyen felsefesi; "Bozkır Kurdu", "Narziss ve Goldmund", ve "Siddhartha" adlı romanlarında özellikle belirgindir. "Boncuk Oyunu" adlı romanından sonra 1946 yılında Nobel Edebiyat Ödülü alan Hesse'nin en önemli eserleri şunlardır:³

- 1904- Peter Camenzind
- 1910-Gertrud
- 1914-Rosshalde
- 1915-Knulp
- 1919-Demian
- 1922-Siddhartha
- 1927-Bozkır Kurdu
- 1930-Narziss ve Goldmund
- 1943- Boncuk Oyunu (Das Glasperlenspiel)

Hesse, eserlerinde genellikle manastır eğitiminin çocuk üzerindeki baskısına değinerek, "Demian", "Çarklar Arasında", "Narziss ve Goldmund" gibi birçok eserinde eğitim sorunsalını ön planda tutmuştur. 20. yüzyılın başlarında Alman yazınında moda olan "eğitim sorunsalı" Hesse'yi de ilgilendirmiştir. Hesse eserlerinde

² Bkz. www.ansiklopedi.türkçe bilgi.com.tr 25 Şubat Çarşamba,2009 saat22.20'de erişilmiştir.

³ Bkz. www.wikipedia .org.tr ,13 Haziran,Çarşamba, 2007 saat 18.41'de erişilmiştir.

“Eğitim sistemini asıl biçimleyen egemen olan sistemin ihtiyaçları olduğunu ve insanların var olan sistemin kalıplarından kurtulmaya özbenliklerine sahip çıkmaya, kendi yaşamlarını kurtarmaya çağırılmaktadır.”⁴

Hermann Hesse, çevrenin birey üzerindeki olumsuz etkilerini ve eğitim anlayışını sürekli eleştirmiştir. Kupfer’in de belirttiği gibi, onun eserlerini pedagojik açıdan değerlendirmek mümkündür.

“Hermann Hesse, pedegog olmamasına rağmen, yapıtları pedagojik açıdan uygunluk gösteren soru ve yanıtlar içermektedir.”⁵

Çalışmamızda ortaya koyduğumuz gibi, Hesse’nin hemen hemen bütün eserlerinde eğitim sorunsalına değindiğini ve bunun nedeninin kendi okul döneminde yaşadığı olumsuzluklardan ve çevre baskılarından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Felsefesinin temeline insancılığı ve insan yaşamını incelemeyi koyan Hesse’nin, bireysel çözümlerini ortaya koyduğu “Çarklar Arasında” adlı eserinde kendi yaşamından paralellikleri yansıttığını görebiliriz.

“Hesse, Almanya’daki en görkemli, en iyi korunmuş manastırlardan biri olan, eski Zisterzienser manastırı Maulbronn’un güzellik ve büyüleyiciliğinden, ileriki yıllarda kaleme aldığı eskiz ve öykülerinin bazılarında da yine söz açar. Maulbronn manastırı, Narziss ve Goldmund’da; Mariabronn olarak düzeltilip okuyucu karşısına

⁴ - Bkz. www. Blog. milliyet.com.tr.12 Mart, Perşembe, 2009 saat19.15 de erişilmiştir.

⁵ Bkz. H. Kupfer: **Der Faschismus und das Menschenbild der deutschen Pedagogik**, Fischer Verlag-1984 Frankfurt, s.481.

çıkartılır. Boncuk Oyunu'ndaki Kastalya ülkesi de Maulbronn'un temel görüntüsü olmadan düşünülecek gibi değildir.”⁶

Maulbronn manastırı Hesse'nin birçok eserinde olduğu gibi “Çarklar Arasında” adlı eserinde de önemli bir uzam olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta Hesse, bu eserinde ele aldığı Hans karakterini manastır kültürüne uyum sağlayamaması sonucu nedeni meçhul bir ölümle sonlandırarak manastır kültürünü ve o dönemki manastır eğitimini ağır bir dille eleştirerek okuyucuya yansıtmıştır. Sorunlu bir çocukluk dönemi geçiren Hesse'nin çocukluk yıllarını ve sorunlarını eserlerinin birçoğuna yansıttığını görebiliriz.

“Çarklar Arasında adlı eserinde; yazarın yaşamından izler buluruz. Farklı iki yaşam anlayışını simgeleyen iki arkadaşın yaşadıkları oluşturur eserin özünü. Okulun ve ailelerin sağlıksız yaşamları onların yaşamlarını gölgelemektedir. Birisi ailesi tarafından başarıya koşullandırılmış, yaşamı çalışmak ve başarmaktan ibaret gören Hans, ötekisi hayal dünyası zengin yaşamayı seven, kurallara ve yetişkinlerin tutumlarına, eğitim anlayışlarına başkaldıran Heilner...”⁷

Sadece 6 ay gibi kısa bir süre Maulbronn'daki okulun öğrencileri arasında yer almasına karşın Hesse yine de bu süre içinde Maulbronn atmosferini kazanmış ve bir çok eserinde de bu atmosferi okuyucularına yansıtmıştır.

⁶ - Bkz. Bernhard Zeller, **Hermann Hesse**, Afa Yayınları, İstanbul, 1997, s.29

⁷ - Bkz. Yılmaz Özbek, **Sağlıklı Eğitim, Sağlıklı Toplum**, Çizgi Kitapevi, Konya, 2004, s.79.

Hesse, eserlerinin birçoğunda, toplumdaki gençlerin davranışları, evden ilk ayrılışları, öz benlik arayışları ve gençlerin eğitiminde toplumsal etkinin önemi, kültürün gençler üzerindeki etkilerini konu edinmiştir. Bu konuların Hesse'nin eserlerinin ana temasını oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Hesse'nin eğitim sorunsalını ve çevre baskısını konu alan en önemli eserlerinden birisi de "Çarklar Arasında"dır. Hesse'nin "Çarklar Arasında" adlı eserindeki kültürel yansımaları incelediğimizde ise ilk olarak eserin ana karakteri olan Hans'ın kültürel baskılar altında ezildiğini, kendi benliğini bulmakta zorluklar yaşadığını görebiliriz. Bu açıdan bakıldığında Hesse bu eseri ile okuyucuya, gençlerin gelişiminde toplumun ve kültürün önemini vurgulayarak, kültürel baskının olumsuz sonuçlarını yansıtmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DİL, KÜLTÜR, EDEBİYAT BAĞLANTISI

“Dil; kelime anlamı olarak insanların düşündüklerini, duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan demektir.”⁸

Geniş anlamıyla dil; düşünce ve duyguları doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak bildirmeye yarayan araçtır. Dil duygu ve düşüncelerin ifade edilmesindeki en önemli araçtır.

“Dil olmadan insanların birlikte yaşamaları, anlaşmaları, dolayısıyla bir toplumu oluşturmaları mümkün değildir. Dolayısıyla dil için, bir topluluğu topluma dönüştüren araçtır diyebiliriz.”⁹

Bir toplumun, yaşayışı, gelenekleri, dünya görüşü, yaşam felsefesi, inançları, bilim, teknik ve sanata katkıları o toplumun diline yansır. Dilinden izlenebilir. Dil, insanlar arasındaki en etkili iletişim aracı olmasının yanı sıra, kültürün de nesilden nesillere aktarılmasına yarayan araçtır.

“Kültürün çepeçevre kuruluşunda dil son derece önemli bir rol oynar. Dil, kültür yapısını bir arada tutan bir çimentodur. Kültür alanının her yanını aydınlatan güneştir, kültür kilimini

⁸ Prof. Dr. Hasan Eren, Doç.Dr. Nevzat Günaydın, Prof. Dr. Hamza Zülfikar; **Türkçe Sözlük**, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara ,1988, s.374

⁹ Prof.Dr. Hasan Aksan, **Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim**, Levent Ofset ve Mat.Yayınevi, Ankara, 1995, s.11

dokuyan ipliktedir, tüm kültür anıtlarının yansıdığı akarsudur.”¹⁰

Bu bağlamda kültürü dilden bağımsız düşünmek; ya da dili kültürden ayrı değerlendirmek doğru olmaz. Bir toplumun dilinden o toplumun kültürü hakkında fikir yürütebiliriz. Tıpkı bir toplumun bir evresiyle ilgili metinleri ele alarak o ulusun o evredeki kültürünü, toplumsal değerlerini bugün de aydınlayabileceğimiz gibi.

“Kısaca söylenecek olursa dil, aynı zamanda her yönüyle bir ulusun kültürünün de aynasıdır. İnsanlığın ve uygarlığın en önemli aracı dildir.”¹¹

Kültür, insanın dilinin, dininin, yaşam biçiminin, gelenek ve göreneklerinin yaşamsal pratiklere yansımalarıdır. İnsanın dünyada yaşadığı zaman boyunca deneyimlediği her şey onun zamanla onun kültürü haline gelebilir. İnsanın dünyaya gelişi, dünyada bir varlık kazanışı, ilkin anne babasına bağımlılığı ve sonra biraz daha büyüdüğünde okula ve topluma açılışı, bu toplumsal halkaların hepsi insanı edineceği kültürün bir bireyi haline getirir. Teni, ırkı, dili, dini, yaşadığı yüzyıl onun bir anlamda kültürünün de açılımıdır. Bunlar bir anlamda zamanla yaşamsal pratik haline de gelir. Bir kültür kavramını tek bir cümle ile tanımlamak oldukça zordur. Kültür içinde insanın var olduğu tüm gerçeklik anlamına gelir.

“Kültür, doğanın insanlaştırma biçimi, bu insanlaştırmaya özgü süreç ve verimdir. İnsanın varoluşunun nasıl ve ne olduğudur kültür. İnsanın nasıl düşündüğü, değerlerini, ülkülerini, isteklerini nasıl düzenlediği bütün bunlar hep kültürün öğeleridir. İnsanın ne tür bir yaşama

¹⁰ Nermi Uygur, **Kültür Kuramı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1985s.19

¹¹ Prof.Dr. Hasan Aksan, **Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim**, a.g.e., s.13.

biçimi, ne tür bir varolma programı, ne tür bir eylem kalıbı benimsediği kültürdür hep. Teknik, ekonomik, devlet, yöntem, insanın meydana getirdiği her şey kültüre girer.”¹²

Kültür, insanın varoluşundan bu yana vardır. Çünkü insanın olduğu her yerde kültür vardır. Bir insanın konuşması, oturması, kalkması, yemek yemesi, ayrı ayrı kültürel açılımlardır. Yani insanın ortaya koyduğu eylemlerin hepsi kültürdür. İnsanın bir kültür varlığı olduğunu, kendine bir kültür yarattığını, bu kültür içinde geliştiğini, kültürün kendisi için bir zorunluluk olduğunu, kültürün köken ve amaç yönünden insan varlığını benimsediğini ve kültürün içinde ayrı öğeler barındırmasına karşın, belli bir biçim ile nitelenen bir bütün olduğunu söyleyebiliriz.

Kültürün yansımalarını görebileceğimiz en önemli zeminlerden birisi de edebiyattır. Çünkü edebiyat, yazınsal işlevinin yanı sıra kültürel işleve de sahiptir. Bir edebi eserde o devrin kültürel özelliklerinin sergilendiği gerçeği yadsınamaz. Gürsel Aytaç’a göre edebiyat; “*bir sanat dalıdır, malzemesi ise dildir.*”¹³ Fakat tüm dil ürünlerini edebiyat diye adlandırmamız doğru sayılmaz. Ancak nitelikli yazını edebiyat olarak adlandırabiliriz. Yani yazılan her şeye edebiyat diyemeyiz. Edebiyat; bir dil ürününün düşünce ve duyguları bakımından etkili olması ile şekillenir. Buna dayanarak edebiyatı dilden ayrı kılan özellik biçimi etkisi ve estetik yönüdür diyebiliriz. Edebi eserlerin öğretici tarafları da vardır.

“Edebi eser, malzemesi dil olan ve kendi türüne özgü bir anlaşma sistemini yapısında taşıyan, güzel sanat eseri olarak kabul edilmektedir. Edebiyat incelemelerinde de edebiliğin araştırılması gereği üzerinde durulur.”¹⁴

¹² Nermi Uygur, **Kültür Kuramı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,, 1985 s.17.

¹³ Gürsel Aytaç, **Edebiyat Yazıları 1995-2000**, Multilingual Yayınevi, İstanbul, 1997, s.26.

¹⁴ Prof. Dr. Cahit Kavcar, **Edebiyat ve Eğitim**, Engin Yayınevi, Ankara,1999, s.123.

Edebi eserler ile bir toplumun kurmaca ya da gerçek kültürü hakkında fikir sahibi olabiliriz. Çünkü her edebi eser, aynı zamanda meydana geldiği dönemdeki kültürün özelliklerini içinde barındırır ve günümüze yansıtır. Yazıldığı döneme ayna tutar.

Sonuç olarak baktığımızda, dili kültürden, kültürü dilden, edebiyatı kültürden, ya da edebiyatı dilden ayrı düşünmemiz olanaksızdır. Dil, tek başına edebi özellik taşımamasından dolayı doğrudan kültürü yansıtmasa da, nitelikli yazın olarak adlandırdığımız edebiyat sayesinde kültürün yansımada etkili olur. Bu bağlamda bakıldığında ise dilin, kültür ve edebiyat arasında kopmayacak bir bağ olduğunu söylemek yanlış olmaz.

İKİNCİ BÖLÜM

2. HERMANN HESSE'NİN “ÇARKLAR ARASINDA” ADLI ESERİNDEKİ KÜLTÜREL YANSIMALAR

Türk Dil Kurumuna göre kültür; tarihsel toplumsal gelişme süresi içerisinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bu değerleri yaratmak, sonraki nesillere iletmekte kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür.

İnsanlar içerisinde muhakeme, zevk ve eleştiri yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yolu ile geliştirilmiş olan biçimi kişinin kültürüdür.

Kültür insanın dili, dini, yaşam biçimi, gelenek ve göreneklerinin yaşamsal pratiklere yansıtılmasıdır. Kültür insanın varoluşundan bu yana vardır. Çünkü insanın varolduğu her yerde kültür vardır. Edebiyat, kültürün yansımalarını görebileceğimiz en önemli zeminlerden birisidir. Edebiyatın tarihsel işlevinin yanı sıra kültürel işlevi de vardır. Bir edebi eser incelendiğinde o devrin kültürel özelliklerinin sergilenmiş olacağı gerçeği ise yadsınamaz.

Yani bir edebi eser ile toplumun kurmaca ya da gerçek kültürünü inceleyebiliriz. Bu bağlamda Hermann Hesse'nin de eserlerinde kendi kültürünü yansıttığını görebiliriz.

“Koyu bir Protestan ailesinin çocuğu olan Hermann Hesse'nin anne, baba ve dedesinin iyi bir Hıristiyan ve kültürlü birer insan olmaları nedeni ile Hesse'nin aile yapısında dindar, entelektüel ve disiplinli bir hava vardır.”¹⁵

Ailesi, Hesse'nin Protestan bir rahip olarak yetişmesini istediği için onu önce Göppingen kentindeki Latin okuluna kaydettirir. Burada parasız yatılı eğitim veren manastır okulları sınavını kazanan Hesse, Maulbronn manastır okulunda eğitimine

¹⁵ Bkz.Altan Alperen, Hermann Hesse'nin Hayatı ,Sanatı,Eserleri, Promete Yayınları, Ankara 1994,s.10

başlar. Fakat 6 ay sonra oradaki baskıcı ve katı sisteme karşı çıkararak manastırdan ayrılır.

“Hesse’nin dini baskılara ve otoriteye karşı tutumunu birçok eserinde görebiliriz.”¹⁶

“Okul ve ilk gençlik yaşamının bazı bakımdan gerçeğe pek sadık ve hayli eleştirel ilk anlatımını, Hesse’nin *Çarklar Arasında* adlı romanında bulabiliriz.”¹⁷

Çarklar Arasında adlı eserin konusu oldukça sadedir. Kurallara ve geleneklere bağlı bir taşra insanı olan Bay Joseph Giebenrath’ın zeki, çalışkan ve yetenekli oğlu Hans çocukluk yıllarını yaşayamamış, baskı altında tutularak ders çalışmaya zorlanmıştır. Latince okulundaki başarısından dolayı kasabanın rahibi, öğretmenleri ve babası Hans’a manastır okulunu hayatının amacı olarak göstermişler ve onu manastır sınavına hazırlamak için birçok hobisinden uzak tutmuşlardır. Maulbronn manastırına ikincilikle giren Hans; arkadaşı Heilner ile tanışana kadar dersleri ile ilgilenmiş kendi kültürünü sürdürmüştür. Ancak Heilner ile tanışınca onun manastırdaki baskıcı sistemi küçümseyişinden ve cesaretinden etkilenerek kendi kültürünü sorgulamaya başlamıştır. Hans gerek babasından gerekse toplumdan gördüğü baskılara boyun eydiği, oyun oynamak, çocukluğunu yaşamak yerine ders çalışmaya zorlanışını kabul ettiği için kendini suçlamış, hatta intihar etmeyi dahi düşünmüştür.

Heilner’in okuldan ayrılışı ile kendisini yalnız hisseden Hans iyice içine kapanmış,yoğun düşünceleri nedeni ile ruhsal çöküntü içerisine girmiştir. Bu olayın üzerine eve gönderilen Hans, Flaig ustanın yeğeni Emma’ya aşık olur. Bu aşk onu kısa süreli de olsa düşüncelerinden uzaklaştırmıştır. Ancak Emma’nın haber dahi vermeden ansızın gidişi Hans’ı yeniden yoğun düşüncelere itmştir. Hans’ın bu halinden rahatsız olan babası ona bir iş bulur. Onun için tek çıkar yol budur. Kasaba

¹⁶ Bkz.Altan Alperen ,a.g.e. s.11

¹⁷ Bkz. Bernhard Zeller,s.28

dışına çıkmamış olan baba için oğlunu hayata bağlayacak tek yöntem Hans'ın bir işte çalışmasıdır. Kendi parasını kazanmış olmanın verdiği rahatlık ile arkadaşlarıyla dışarı çıkan Hans; aldığı aşırı alkol ve yoğun düşünceleri sonucu göle düşerek boğulur.

Hermann Hesse'nin "Çarklar Arasında" adlı eserini incelediğimizde, eserdeki karakterlerin toplumun kültürünü yansıttığını görebiliriz. Eserde; baba Bay Joseph Giebenrath, kasabanın rahibi, Latince okulunun müdürü, manastır okulunun müdürü ve öğretmenlerin toplumun koyduğu kuralları kayıtsız şartsız kabullenen, baskıcı otoriter karakterler olarak yansıtıldığını görürüz. Hans, Flaig usta ve Heilner'in ise toplumun baskılarını üzerlerinde hissetseler dahi bu baskıları, otoriteyi benimsemediklerini ve hayata farklı baktıklarını, yaşadıkları toplum ile kültürel çatışmalar yaşadıklarını görebiliriz. Hesse, "Çarklar Arasında" adlı eserinde yarattığı karakterler ile yaşadığı kültürü yansıtmış ve günümüze taşımıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KİŞİLER

3.1. Bay Joseph Giebenrath

Eserde karşımıza çıkan ilk karakter Bay Joseph Giebenrath'dır. Giebenrath, kurallara ve özellikle de geleneklerine katı bir şekilde bağlı, değişime asla açık olmayan, görüş açısı oldukça kısıtlı, hatta dar kafalı diye nitelendirebileceğimiz bir tiptir.

“Arıcılık işiyle uğraşmasının yanı sıra bir firmanın temsilciliğini de yapan Bay Joseph Giebenrath'ın kendisini hemşerilerinden üstün kılan bir meziyeti ya da özelliği yoktu. O da diğerleri gibi iri kıyım sağlıklı bir adamdı.”¹⁸

“Herr Joseph Giebenrath, Zwischenhandler und Agent, zeichnete sich durch keinerlei Vorzüge oder Eigenheiten vor seinen Mitbürgen aus. Er besass gleich ihnen eine breite, gesunde Figur.” (s.7)

O bir taşra insanıdır. Yetiştığı kasabanın kurallarına sıkı sıkıya bağlı dar görüşlü bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Kasabadaki diğer tiplerden farklı bir yönü, farklı bir bakışı yoktur.

“Joseph Giebenrath komşularından rasgele birisi ile adını ve evini değiştirse, durumda fark eden bir şey olmazdı.” (s.8)

¹⁸ Hermann Hesse, **Çarklar Arasında**, çev.Kamuran Şipal ,Can Yayınları, İstanbul, 2002, s.5

“Joseph Giebenraht hatte mit jedem belibigen Nachbarn und Wohnung vertauschen können, ohne dass irgend etwas anders geworden ware.”

(s.7)

Onun tek düşüncesi oğlunun manastır sınavını kazanmasıdır. Çünkü o dönemde geleceğin bilim adamları, ilahiyatçıları ve toplumun ileri gelenleri manastır okulunda yetişirdi. Eserde anlatıcının kurallarını eleştirdiği Maulbronn manastır okulu;

“16. yüzyıldan beri dini eğitim veren okulların en önemlilerinden birisidir.”¹⁹

Fakat Maulbronn manastır okulundaki kuralların ve otoritenin yoğunluğu okuldaki birçok öğrencinin intihar etmesine veya manastırdan ayrılmasına neden olmuştur. Manastır hakkındaki bu ayrıntıları göz önünde bulundurmayan Bay Joseph Giebenrath, oğlu Hans’ın manastır sınavını kazanamadığı takdirde onu liseye yollamak yerine, okul hayatını o anda sona erdirerek bir işe girmesini planlamıştır. Bu da onun ufkunun geniş olmadığını ortaya koymaktadır. Kendi yaşam tarzı, değişiminin ve dışı açılımının önüne geçer. Kendi aldığı kültür ve katı eğitim kuralları doğrultusunda hareket eder. Değişmek zordur onun için. Değişebileceği tek nokta oğlunun manastır sınavına girmesine izin vermektir. Yani oğlunun bulunduğu çevreden çıkmasına yalnızca manastır şartı ile izin verir.

“Siyah redingot giymiş Bay Joseph Giebenrath heyecan, sevinç ve gururdan yerinde duramıyordu; ufak ve telaşlı adımlarla müdür bey ile Hans’ın etrafında sinirli sinirli dolanıyor, istasyon şefi ile gardaki tüm görevlilerin oğlunun

¹⁹ Bkz. O. Gaub, **Das Neue Grosse Lexikon**, Buch und Zeit Verlagsgesellschaft, Köln, 1980, s.709

sınavıyla ilgili iyi yolculuk ve şans dileklerini kabul ediyor, kaskatı küçük valizi bir elinden bir eline aktarıyordu sürekli.” (s.23)

“Herr Giebenrath stark im schwarzen Gehrock und konnte vor Aufregung, Freude und Stolz gar nicht stillstehen; er trippte nervos um den Rector und um Hans herum, lies sich vom Stationsvorstand und von allen Bahnangestellten gute Reise und viel Glück zu seines Sohnes Examen wunschen und hatte seinen kleinen, steifen Koffer bald in der linken, bald in der rechten Hand.”(s.17)

Yaşadıkları küçük kasabada oğlu haricinde sınava girmeyi başarabilen bir öğrencinin olmamasından gurur duyan Bay Joseph Giebenrath, oğlunun bu sınavı kazanmasını hayatının amacı olarak görmektedir. Oğlu için düşünebileceği en iyi şey onun bu sınavı kazanmasıdır. Eğer başaramazsa oğlunu yaşadıkları dar çevrenin içerisine geri getirecek ve kendinden önceki nesiller ne yapmışsa o da onu yapacaktır. Oğluna torna ustası olmasını önerecektir. Çünkü onun kültürü onu emreder. Etkisi altında kaldığı kültürün yansımalarını romanın çoğu bölümünde anlatıcı tarafından ortaya konulmaktadır.

“Hans: sınav sonrası babasına; sınavı veremedim diyelim, liseye yollar mısın beni? diye sorduğunda, babası: öfkeli öfkeli Sus! Sus! Dedi. Bırak bu deli saçmalıklarını. Liseye ha? Sen beni para babası mı sanıyorsun yoksa!?”(s.39)

“Ob ich aus Gymnasium darf, wenn ich durch falle; Geh, geh: sagte er unwilling lachend. Das sind Überspannt heiten. Aufs Gymnasium! Du meinst wohl, ich sei Kommerzeinart.” (s.28)

Ona göre Hans’ın başka bir seçeneği yoktur. Kültürünün emrettiğini uygular oğluna. Ya manastıra gidecektir Hans, ya da çalışacaktır, başka bir seçenek yoktur. Yaşadığı küçük kasabanın dışına çıkaramaz bakışlarını, baba Giebenrath. Ona göre toplumda ne görmüşse, nasıl yetişmişse oğlu da öyle yetişmelidir. Başka bir fikir ona yabancıdır. Başka şekilde düşünmeyi dahi kabul edemez. Onun için oğlunun manastırın ağır baskılarına dayanıp dayanamayacağını bir önemi yoktur. Sadece oğlunun başarısı önemlidir. Kasabadaki herkesin gurur duyduğu çalışkan Hans’ın babası olmaktan ileriye gidemez. Manastır sınavını ikincilikle kazanan oğlunun bu başarısından hem şaşkınlık hem de büyük mutluluk duyar. Hans’ın sınavı kazanması baskılardan kurtulması demek değildir. Kasabanın rahibinden etkilenen baba Giebenrath oğlunun tatilde de ders çalışmasını ister. Manastıra ilk vardıklarında baba Giebenrath oğlunun eşyalarını toplamasına yardım eder ve onu derslerine çalışması ve söz dinlemesi konusunda uyarır.

“Bay Joseph Giebenrath, mübarek yüce sözlerden küçük birer deste yapıp oğluna sundu.

‘Hans, ailemizin yüzünü kara çıkarmayacaksın dimi? Büyüklerinin sözünü dinleyeceksin?’

‘Elbette baba’ diye yanıtladı Hans.’ (s.82)

“Herr Giebenrath förderte eine kleine Blütenlese von weihevollen Redensarten zutage, die ans verwundert und stil entgegen nahm. Also nicht war, du wirst deiner Familie ehre machen? Und deinen Vorgesetzten folgsam sein?” (s.56)

Oğluna doğru ya da yanlış sorgulamadan büyüklerinin sözlerine uymasını oğtleyen baba karakteri, yine anlatıcı tarafından baskıcı ve dar görüşlü olarak okuyucuya yansıtılmıştır.

Manastır müdürü Bay Giebenrath'a gönderdiği mektupta doktor tarafından oğluna 'sinir hastası' teşhisinin konulduğunu bildirmiş ve Bay Giebenrath bundan muhakkak ki rahatsızlık duymuştur. Ancak duyduğu bu rahatsızlığın en önemli nedeni; oğlunun böylesine bir hastalığın etkisi altında olması değil, bilakis toplumun hasta oğluna bakış açısıdır. Bu bakış açısı aslında onu rahatsız etmektedir. Diğer bir değişle; çekindiği toplumdur. Onu zen rahatsızlık değil de toplumdur. Toplumun olumsuz değerlendirmesidir. Bu da onun, anlatıcı tarafından, toplumun etkisi altından akamayan bir karakter olarak aktarılmasına bir örnektir. Bay Giebenrath'ın bu düşünceleri, toplumun etkisinden kurtulmasının hiç de kolay olmayacağının bir göstergesidir.

“Kendi ailesinden daha önce hiç kimse sinir hastası çıkmamıştı ve bu gibi hastalara kasabada akıl hastaları gibi davranılır, kimse anlamaya çalışmaz, dahası alay ederek ya da kmseyci bir acımayla söz edilirdi hep. İşte şimdi de oğlu Hans böyle bir hastalıkla dönüp gelmişti eve.”
(s.167)

“In seiner Familie hatte bis jetzt nie jemand Nervenleiden gehabt, man hatte von solchen Kranken immer mit verstandnislosem spot oder mit einem verachtlichen Mitleid wie von Irrenhauslern gesprochen, und nun kam ihm sein Hans mit solchen Geschichten heim.”(s.112)

Oğlunun manastır sınavını kazanmasıyla oğnen baba Bay Joseph Giebenrath, Hans'ın manastır okulundan sinir hastası teşhisi ile dönmesinden dolayı,

çevresindekilerin oğlu hakkındaki düşüncelerini bildiği için, bir çelişki yaşamıştır. Yaşadığı bu çelişkiyi oğluna belli etmek istememesine rağmen, Hans, onun garip bakışlarından ne düşündüğünü anlayabilmektedir.

Oğlu döndükten sonra ona iki seçenek sunar; ya yazıcı olacaktır ya da sanatkar olacaktır. Hans'ın başka alternatifi yoktur. Geleceğini şekillendirecek iki yol. Belki de Hans bu iki yolu da beğenmemiştir. Ama kendi çocuğu dahi olsa Hans'ı bir birey olarak kabul etmeyen, onun farklı bir kişiliği, farklı arzuları, farklı düşleri, kısacası farklı bir yaşamı olduğunu kabul etmeyen ve o döneminin eğitim anlayışına paralel olarak ebeveynlerin kendisine yaptığı dayatmacılığı aynen oğluna uygulayan Joseph Giebenrath oğlunun fikrini sormayı aklının ucundan bile geçirmez.

“... derken babası kararını verdi, oğlunun ya bir yazıcı olarak yetişmesini sağlayacak ya da bir sanat öğrenmesine çalışacaktı. Oğlu henüz güçsüzdü, önce kendini biraz toplaması gerekiyordu ama artık onunla oturup bu konuyu ciddi ciddi konuşmasının zamanı gelmişti.”(s.190)

“Nun war sein Vater entschlossen, ihn entweder Schreiber werden oder ein Handwerk lernen zu lassen. Der Junge war zwar noch schwahlich und sollte erst noch ein wenig mehr zu Kraften kommen, doch konnte man jetzt nachstens daran Denken, Ernst mit ihm zu machen.”(s.126)

Hans manastır denemesinden başarısızlıkla çıkmasının ardından adeta cezalandırılacaktır. Artık öğrenimine devam etmesi diye bir şey söz konusu dahi olamaz. Ya yazıcı ya da tornacı olacaktır. Hans birini seçmek zorundadır. Üçüncü bir seçeneği yoktur. Çünkü Bay Giebenrath'ın ufku geniş değildir. Yaşadığı çevre,

edinimleri ve yaşam tarzı bunu yapmayı emreder. Bu davranış onun kültürü gereğidir. Bay Joseph Giebenrath'a göre, yaşadığı topluma oğlunu tekrar kabul ettirebilmenin ve toplumun, Hans üzerindeki bakış açısını değiştirmenin tek yolu budur. Bay Giebenrath için önemli olan oğlunun psikolojisi, ya da yaşadıklarından ziyade toplumun bakış açısıdır. Bu yüzden ona torna ustasının yanında bir iş bulur. Böylece her şey düzelecektir. Toplum, oğluna bir torna ustası olarak bakacak ve sinir hastalığı teşhisi unutulacaktır.

3.2. Hans Giebenrath

Eserde ikinci karakter olarak karşımıza çıkan Hans Giebenrath, "Çarklar Arasında"nın başkarakteridir. Hans Giebenrath yaşadığı toplumun baskısı altında kalan, sessiz, ciddi, zeki, becerikli, çalışkan, hayata farklı bakabilen bir karakterdir. Yaşadığı kasabada pek başarılı birilerinin çıkmaması nedeniyle Hans kendisini başarıya koşullanmış bulur.

"Karaorman'daki bu küçük kasabadan genellikle Hans gibileri pek çıkmazdı; şimdiye kadar burada doğup büyümüş tek kişi yoktu ki, gözleri kendi daracık çevresinden birazcık ileriye görebilmiş, başardığı işlerle biraz kasabanın dışında yankı uyandırmış olsun."(s.9)

"Hans war ohne Zweifel ein begabtes Kind. Das kleine Schwarzwaldnest zeitigte sonst keine solchen Figuren, es war von dort nie ein Mensch ausgegangen, der einen Blick und eine Wirkung über das Engste hinaus gehabt hatte." (s.8)

Hans, yaşadığı küçük, kendi halindeki kasabada, kendisi gibi zeki, çalışkan birinin çıkmamasından dolayı; çocukluğunu yaşamak yerine, kendisini küçük yaşta

büyük sorumluluklar altında hisseder. Kuşkusuz böyle hissetmesinde çevresindekilerin etkisi çok büyüktür.

“Hans’ın üstün yeteneği konusunda kuşkuya yer yoktu asla; okuldaki öğretmenler, okulun müdürü, konu komşu, kasabanın rahibi, öğrenci arkadaşları herkes Hans’ın zeki bir çocuk olduğunu, kısaca sıradan bir öğrenci sayılamayacağını kabul etmekteydi. Dolayısıyla Hans’ı nasıl bir gelecek beklediği ortadaydı. Devlet yatılı sınavını verip manastır okuluna, oradan da Tübingen’de ki yüksek okula gitmek ve burayı bitirdikten sonra ya rahipler ya da öğretmenler topluluğu arasına karışmak.”(s.10)

“Über Hans Giebenraths Begabung gab es keinen Zweifel. Die Lehrer, der Rektor, die Nachbarn, der Standtpfarrer, die Mitschüler und jedermann gab zu der Bub sei ein feiner Kopf und überhaupt etwas Besonders. Damit war seine Zukunft bestimmt und festgelegt. Denn in schwabischen Landen gibt es für begabte Knaben, ihre Eltern müssten denn reich sein, nur einen einzigen schmalen Pfad: durchs Landexamen ins Seminar, von da ins Tübinger Stift und von dort entweder auf die Kanzel oder aufs Katheder.”(s.9)

Geleceği bir bakıma istemi dışında belirlenmiştir. Kasabadaki herkes ona önünde tek bir yol olduğunu ve bu yolu izlemesi gerektiğini hissettirmektedir. Hans,

derslerinde başarılı olmasına rağmen, üzerinde gereğinden fazla yük hissetmektedir. Bu olay bazen hoşuna gider. Arkadaşlarına yüksekte bakarak ve onların asla kendisi gibi olamayacağını düşünür. Böyle düşünmek onun bazen hoşuna gitse de, bu düşünce onu arkadaşlarından uzaklaştırmış ve onlarla iletişim kurmasında sorunlar yaşamasına neden olmuştur. Bilinçsizce yaşatlarından uzaklaştırılan Hans, yalnızca ders çalışmaya itilmiştir. Hans sınav baskısını o kadar yoğun olarak üzerinde hissetmiştir ki; gezip dolaştığı boş vakitlerinde bile elinden kitaplarını bırakmamıştır. Manastır sınavı artık onun için araç olmaktan çıkmış, adeta hayatının amacı haline dönüştürülmüştür. Bu baskı Hans'ın narin yapısına ağır gelmiş, fakat çevrenin oluşturduğu bu baskının altında ezilmekten başka bir yolu da kalmamıştır.

“Bir ara kendini oracığa atıp hıçkırığa hıçkırığa ağlamak geldi Hans'ın içinden ama kendini tuttu, sundurmadan baltayı alıp geldi, sıksa kollarıyla kaldırıp kaldırıp tavşan kümesine indirdi, belki yüzlerce parçaya ayrıldı kümes.” (s. 21)

“Einen Augenblick hatte der Knabe das gefühl, er müsse sich hinwerfen und heulen. Statdesen holte er aus der Remise das Handbeil, schwang es mit den schmachtigen Armlein durch die luft und hieb den Kaninchenstall in hundert Stücke.” (s.16)

Hans, sınav öncesinde üzerinde hissettiği baskının acısını, parçalara böldüğü kümeden çıkarmıştır. Baskıya olan isyanını tavşan kümesini parçalayarak geçiştirmiş, çaresizce sınavın bitmesini beklemiştir. Hans ailesinin ve çevresinin etkisini manastır sınavı yaklaştıkça omuzlarında daha fazla hisseder. Tek hedefi başarılı olmak, küçük düşmemek, ailesi ve çevresindekileri hayal kırıklığına uğratmamaktır. Bu baskılar altında dahi, zeki ve çalışkan olan Hans, manastır sınavını ikincilikle kazanmayı başarır. Bu olay üzerindeki baskıyı birkaç gün olsun hafifletir. Sınavı kazanmanın ve çevresindekilerin beklentilerine olumlu cevap

verebilmiş olmanın rahatlığıyla Hans, yaz tatilini balık tutarak ve çok sevdiği gezintiler yaparak geçirmeyi planlar. Başarısının birkaç gün sonrasında okul müdürünün yapacağı konuşma ile bu planından vazgeçer.

“Manastır okulunda bir sürü yeni ders çıkacak karşına. Tatilde zafer sarhoşluğuyla yan gelip yatarsan yeni derslerine çalışmış öğrencilerden geride kalırsın. Tatilde manastır okulunun derslerine biraz hazırlan.” (s. 69)

“Im Seminar gibt es, sich in mehrere neue Facher einzuarbeiten. Da kommt nun immer eine Anzahl von Schülern, die in den Ferien vorgearbeitet haben – oft gerade solche, denen es im Examen weiger gut gegangen war. Die rücken dann plötzlich in die Höhe auf Kosten von solchen, die während der Vakanz auf ihren Lorbeeren ausgeruht haben.” (s.48)

Hans, okul müdürünün, babasının ve kasabanın rahibinin de tavsiyesi üzerine manastırdaki derslere yaz tatilinde hazırlanmaya başlar. Çok sevdiği balık tutmaktan vazgeçmek zorunda bırakılır. Sınavı kazanmak yetmemiştir. Yaşadığı küçük kasabadakiler, hatta babası bile onu bir robot gibi yaşamaya itmiştir. Çevresindekiler, Hans'ın bir çocuk olduğunu, arkadaşları gibi oynamaya, gezip, dinlenmeye ihtiyacı olduğunu önemsemeden onu sonu gelmeyen, yoğun koşullara sürüklemiş, çarklar arasında ezilmesine izin vermişlerdir. Hesse'nin bu esere verdiği isimdeki çarkların, o dönemdeki okul ve manastır koşullarını yansıttığını söylemek yanlış olmayacaktır. Buradan da, eserin ana karakteri olan Hans'ın okul ve çevre baskısı altında ezildiği varsayımına ulaşılabilir. Hans başarıyı yakalama isteği ile çocukluğunu yaşayamamış olmasına rağmen, bunun farkına ancak çok çalışıp kazandığı manastır okulunda tanıştığı arkadaşı Heilner'in manastırdaki baskı kültürünü küçümsemesiyle fark

edebilmiştir. Hans, Heilner'in hayata bakışının, kendi kültüründen farklı olmasından dolayı onunla arkadaşlık etmekten çekinmiştir.

“Hans'ın başkalarına sevgi ve dostlukla yaklaşma yeteneği körelmişti. Özellikle kendi dışında geçen coşku ve heyecan dolu olaylar karşısında bir dehşet duygusuna kapılıyor, çocuksu gururu ve ruhundaki o tatsız hırs başkalarıyla dostluklar kurmasını engelliyordu.”(s.97)

“Ein starkes Gefühl liess ihm das Land der Freundschaft seling in sehnsüchtigen Farben am Horizont Schüchternheit hielt ihn zurück. Ihm war in seinen strengen mutterlosen Knabenjahren die Gabe des Anschmiegens verkümmert, und vor allem ausserlich Enthusiastischen hatte er ein Grauen. Dazu kam der Knabenstolz und schliesslich der leidige Ehrgeiz.”(s.66)

Hans'ın arkadaşlık kurmak gibi bir yeteneği yoktur. Geldiği kasabada, arkadaşlarından hep üstün tutulmuş ve onlara yabancılaştırılmıştır. Bu yüzden Heilner'den uzak durmaya çalışmış fakat daha sonra Heilner'in hayata cesur ve farklı bakışı onu cezp etmiş ve böylece zincirlerini kırıp, Heilner ile yakınlaşmıştır. Bu dostluk Hans'ın hayatında bir dönüm noktasıdır. Heilner ile olan arkadaşlığı onu kendi kültürünü sorgulamaya kadar itmiştir. Hans ilk kez yaşadığı bir baskıya dostu Heilner için karşı çıkar.

““Senin bu dostundan pek hoşlanmadığımı biliyorsun sanırım.halinden hiç memnun

olmayan, huzursuz, tedirgin biri; yetenekli belki ama kendisini derse verdiği yok, seni de olumsuz yönde etkiliyor. Ondan biraz uzak durmaya çalışırsan sevinirim. Ne diyorsun?’

‘Yapamam müdür bey. Çünkü o benim dostum’’ (s.139)

“Du weisst, dass ich deinen Freund nicht besonders liebe. Er ist ein unzufriedener, unruhiger Geist; begabt mag er sein, aber er leistet nichts und übt keinen guten Einfluss auf dich. Ich würde es sehr gerne sehen, wenn du dich ihm mehr fernhalten würdest.

-Nun?

-Das kann ich nicht, Herr Ephorus.

-Du kannst nicht? Ja warum denn?

-Weil er doch mein Freund ist.” (s.93)“

Hans’ın, manastır müdürüne yani otoriter bir kişiliğe karşı çıkışı, kendi kültürünün onayladığı bir davranış biçimi değildir. Çevresinde daha önce hiçbir büyüğüne hayır sözünü kullanmayan Hans, eserin belki de en otoriter, en ciddi karakterine, ancak manastır yıllarında bulabildiği dostluk için karşı çıkar. Bu karşı çıkışın asıl nedeni; derinlemesine bakıldığında, yalnızlığa tekrar itilme korkusu olarak okuyucuya sunulur. Bu karşı çıkışta söz konusu olan bir diğer olay da; kültürel etkileşimdir. Buna ilk bakışta davranışlardan etkilenme şeklinde bir yorum getirilebilir, derinlemesine inildiğinde ise bunun tam bir kültürel etkileşim olduğunu söylemek mümkündür. Hans, Heilner ile arkadaşlık ettikten sonra eskisi gibi dersleri ile ilgilenen, çalışkan, her şeye boyun eğen bir karakter olmaktan çıkar. Aksine, dersleriyle ilgilenmeyen, miskin, dalgın, düşünceli bir kişilik örneği çizer. Manastırdaki derslerinden birinde; öğretmeni Hans’a okudukları metni çevirmesini söyler.

“‘Bay Giebenrath diye bağırdı öğretmen, uyuyor musunuz, yoksa? Hans usulca gözlerini açtı, şaşkın şaşkın öğretmene bakıp, hayır anlamında başını salladı.’” (s.148)

“Giebenrath! ‘schrie der Professor’ Schlafen Sie denn? Der Schüler schlung langsam die Augen auf, heftete sie erstaunt auf den Lehrer und schüttelte den Kopf.”(s.99)

Hans, aslında tam anlamıyla cevap verebilecek kadar o konuda bilgili olmasına rağmen, uzun bir süre olduğu yerde boş gözlerle neler olup bittiğini anlamaya çalışan bir görünüm sergiler. İşte bu olay onun manastır hayatındaki dönüm noktası olur. Çünkü bu davranışın ardından kendisini muayene eden manastır doktorunun koyduğu teşhis oldukça ilginç ve bir o kadar da önemlidir. Teşhis şudur: ‘ hafif sinir bozukluğu.’ Bunun sonucu olarak, Hans’ın her gün bir saat açık havada dolaşmasına karar verilir. Hans için elverişsiz sayılabilecek durum bununla da sınırlı kalmayacaktır. Manastır müdürü bu dolaşmalara çıkarken Heilner’in, Hans’a eşlik etmesini kesinlikle yasaklar.

“O günden sonra Hans’ın her gün yemekten sonra bir saat açık havaya çıkması kararlaştırıldı. Hans’ın buna bir itirazı yoktu. İşin kötü yanı, açık havada gezip dolaşırken Heilner’i yanına alması kesinlikle yasaklanmıştı. Bunu işitince Hans küplere bindi, atıp tuttu, söylendi baştakilere ama ister istemez durumu kabullendi.”(s.150)

“Von da an musste Hans taglich nach Tisch eine Stunde ins Freire. Er hatte nichts dagegen.

Schlimmer war es, dass der Ephorus ihm Heilners Begleitung auf diesen Spaziergange ausdrücklich verbot. Dieser wütete und schimpfte, musste jedoch nachgeben.” (s.101)

Hans manastır müdürünün koyduğu yasağı kabul edemese de uygulayacaktır. Ama kendi doğrularından vazgeçmeyen Heilner bu yasağa uymaz ve Hans’ı kısa dolaşmalarında yalnız bırakmaz. Ardından ise Heilner aniden bir gün kaçar. Katı kurallarına ayak uyduramadığı manastıra yeniden dönmez. Heilner’in manastırdan ayrılması üzerine Hans, daha da durgunlaşır. Sık sık geriye dönüşler yaşayan Hans; çocukluk yıllarında oyun oynamak yerine, ders çalışmak zorunda bırakılmış olmasının sebebini sorgulamıştır. Yapamadıklarını düşünüp, kendisini ezdirdiği ve hiç bir şeyi sorgulamadan sadece büyüklerinin söylediklerini yaptığı için kendisini suçlamış hatta yargılamıştır. Bu sorgulamanın asıl nedeni ise, Hans’ın o yaşına kadar olan hayatının hiçbir evresinde Heilner’in tarzıyla karşılaşmamış olmasıdır. Değişik bir davranış biçimidir bu, değişik bir tarzdır bu, farklı kültürden gelen, hayatı sorgulamayı bilen birinin davranışdır. İşte böylesine değişik bir tarz, Hans’ın kendisini, geçmişini, hatta kültürünü sorgulamasına neden olmuştur. Bu olaylar onun manastırdan iyice soğumasına ve uzaklaşmasına neden olur. Öğretmeni tarafından ders ortasında azarlanması sonucu Hans ağlama krizine girer. Bunu manastırdaki yoğun baskıya verdiği bilinçsiz bir tepki olarak gösterebiliriz. Bu olayın üzerine manastır doktoru Hans’ın hemen eve gönderilmesine karar verir. Kasabaya dönünce Hans kendisini dışlanmış hisseder hatta ölümü bile düşünür.

“Kendisini dışlanmış görüp kimse tarafından sevilmediğini hisseden Hans, evlerinin küçük bahçesinde oturup güneşleniyor ya da ormanda uzanıp yatıyor, düşlere dalıyor, kafasından pis pis düşünceler geçirip içleniyordu... Hans bu düşünceye giderek aşinalık kazanmış, onsuz yapamaz olmuştu. Ölüm düşüncesiydi bu da.”(s.171)

“So fühlte dieser sich verlassen und ungeliebt. Sass im kleinen Garten an der Sone oder lag im Wald und hing seinen Traumereinen oder qualerischen Gedanken nach. In dieser not und Verlassenheit trat dem kranken Knaben ein anderes Gespenst als trügerischer Tröster nahe und wurde ihm allmahlich vertraut und notwending. Das war der Gedanke an den Tod.”
(s.114)

Çevresinde onun iç dünyasını anlayacak birileri maalesef yoktur. Başaramadı ve geri döndü düşüncesinde olan insanların bakışı onu hep rahatsız etmiştir. Hans'ın yaşadığı çevrenin insanların kültüründe, onun iç dünyasına girmek ve onu anlamak diye bir şey yoktur. Çünkü böyle bir şeyi daha önce yaşamamışlardır. Dar çerçevede ve belirli kalıplar dahilinde yaşamak zorunda kalan insanların onu anlaması da mümkün değildir.

Hans elma şırası yapımında tanıştığı Flaig ustanın yeğeni Emma'ya aşık olur. Emma'ya olan hissi onu intihar düşüncesinden uzaklaştırır. Kendisini toparlamaya başlar. Fakat Emma'nın veda bile etmeden ansızın çekip gidişi Hansı derinden etkiler. Hans bir kez daha sarsılmıştır.

Bir kez daha yakınlaşmaya çalıştığı kişiden ansızın uzaklaştırılmış yada uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Kendi iradesini kullanma ve ilişkinin devamını sağlama yetisi elinden alınmıştır. Bu ruhsal açıdan ikinci bir çöküştür Hans için. Sonunda babasının tavsiyesi üzerine Schüler ustanın yanında işe başlar. Hans, yaşamında kendi emeğinin karşılığında kazandığı ilk parayı gönlünce harcamak amacı ile arkadaşlarıyla eğlenmeye gider. O gece aldığı alkolün etkisi ve kafasını sürekli yoran düşüncelerinden sıyrılamamış bir ruh hali içinde kendini kaybedip göle düşerek boğulur. Hans'ın para kazanması bir anlamda kendini baskılardan kurtulmuş gibi görmesine ve özgür hissetmesine neden olur. Kimseye hesap vermeyecek durumda hisseder kendini. Müthiş bir özgürlük duygusuna kapılır. Bu duygular

içersinde her türlü aşırılığı kendisine mantıklı sayar ve aşırı alkolün vereceği zararı tahmin bile edemez.

3.3. Flaig Usta

Flaig usta aşırı dindar, çalışkan başkalarına sevgiyle yaklaşabilen, her yönüyle olumlu bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Kasabadaki diğer insanların aksine Hans'ın yanında olabilen tek kişidir diyebiliriz onun için. Eserde, toplum tarafından Hans'a yapılan baskıların karşısında olan, Hans'ı bir birey olarak görebilen bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Flaig usta yatılı sınavdan söz etti, iyi şanslar diledi kendisine, onu cesaretlendirici sözler söyledi, sonunda asıl konuya geldi; Hans'ı bekleyen sınav nihayet bir formaliteydi, yüzeysel şansa bağlı bir şeydi; sınavı başaramamasının utanılacak bir yanı yoktu, en iyi öğrencilerin bile başına gelebilirdi bu; kendisi de böyle bir başarısızlığa uğrarsa şunu düşünmeliydi ki Tanrı'nın her kulunun izlemesi gereken yol birbirinden farklıydı.”(s.18)

“Flaig sprach von Examen, wünschte dem Jungen Glück und sprach ihm Mut zu, der Endzweck seiner Rede war aber, darauf hinzuweisen, dass so ein Examen doch nur etwas Ausserliches und Zufalliges sei. Durchzufallen sei keine Schande, das könne dem Besten passieren, und falls es ihm so gehen sollte, möge er bedenken, dass Gott mit jeder Seele seine besondern Absichten habe und sie eigene Wege führe.”(s.14)

Flaig usta manastır sınavını, sadece bir sınav olarak görebilen kasabadaki tek kişidir. Hans'ın üzerindeki baskıları önceden görebilen ve onun iç dünyasına inebilen biridir. Flaig usta sorgulayıcı ve eleştiren bakış açısıyla, toplumun dayatmacılığına karşı çıkararak onunla bir arada yaşamayı öğrenmiş bir karakterdir. Hans'ın manastır sınavını kazanmış olmasına rağmen, dinlenmesine izin verilmeden ders çalışmaya devam etmesi yönünde yapılan baskıyı, yanlış ve hatalı olarak değerlendiren tek kişi Flaig ustadır. Buradan çıkaracağımız sonuç ise, kültürün yansımaları her insanda aynı olmayacağıdır. Söz konusu yansımaların kişilerin yapılarıyla orantılı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Aynı çevrede yetişen biri olan Flaig ustanın, kasabadaki diğer kişilerden farklı düşünebilmesi, buna en iyi örnektir. Manastır döneminden sonra, evine dönen Hans'ı içtenlikle karşılaması ise onu gerçekten kasabadakilerden farklı olduğunu kanıtıdır.

“Flaig usta şaşkınlığını gizleyip güler yüzle
karşıladi Hans'ı, ona hoş geldin dedi.”

Sanki hiçbir şey değişmemişti, Hans kasabadan hiç ayrılmamıştı, sanki hiç başarısız olmamıştı. Aslında Hans gibi çalışkan ve zeki birinin, başarısız olmasına Flaig ustada şaşırılmıştı. Ama her zaman olduğu gibi ona sevgiyle yaklaşmıştır. Kasabadakilerin aksine o günlerle ilgili soru sormadan onu yine eski Hans olarak kabul etmişti.

Kültürel etkileşim her insanda aynı değildir. Flaig usta tiplmesi buna en iyi örnektir. Hans'ın Flaig ustaya kendini yakın hissetmesindeki en önemli neden de, onun kasabadaki insanlardan farklı bir görüş açısı olduğunu bilmesindedir. Flaig usta, ona çocuk gibi yaklaşmasını bilen tek kişidir. Kasabanın rahibinin, okul müdürünün, hatta babasının aksine Flaig usta her zaman Hans'ın tarafındadır. Onun bir çocuk olduğunu hayatın sadece ders çalışmaktan ibaret olamayacağını kabul eden tek kişidir. Olayların nasıl sonuçlanacağını, bu kadar baskının, bir gencin hayatını nasıl etkileyebileceğini bilmektedir. Hans'a bu konuda yol göstermeye çalışsa dahi çevredeki baskıyı, onun üzerinden kaldıramadığından, Hans'ın ölümünde kendisinin de en az diğerleri kadar suçlu olduğunu düşünür.

“Ayakkabıcı Flaig usta o sırada mezarlığın kapısından içeri girenleri işaret ederek ‘aralarında öyle saygıdeğer birkaç beyefendi var ki’ dedi usulcacık, ‘işin böyle sonuçlanmasında onlar da katkılarını esirgemedi.’ ‘ Nasıl?’ dedi Bay Giebenrath.

‘Şey canım, üzerinde durmaya deymez. Hem seninle ben de, belki ikimizde delikanlıya karşı her zaman doğru davranmadık, kimi kusurlarımız oldu bu bakımdan, öyle değimli?’ ”(s.250)

“Der Schuhmacher deutete den durchs Kirchhoftor abziehenden Gehröcken nach. ‘ Dort laufen ein paar Herren’ sagte er leise ‘die haben auch mitgeholfen, ihn so weit zu bringen.’

‘Was?’ ‘fur der andere auf und starrte den Schuster zweifelnd und erschrocken an.’ ‘Ja, sackerlot, wieso denn?’ ‘Seinen Sie ruhig, Herr Nachbar. Ich hab bloss die schulmeister gemeint.’ ‘Wieso? Wie denn?’ ‘Ach, nichts weiter. Und Sie und ich, wir haben vielleicht auch mancherlei an dem Buben versäumt, meinen Sie nicht?’”(s.166)

Hans’ın cenazesi sırasında Flaig ustanın baba Bay Giebenrath ile yaptığı konuşma aslında tam anlamıyla baskıcı yapıya karşı sergilenen duruşun ifadesidir. Lakin, bu karşı çıkış çok sesli değil aksine tek seslidir. Hans’ın her zaman yanında olmaya çalışmasına rağmen, yine de onu baskılardan koruyamamasında kendi suçunu vurgular Flaig usta. Kültürün yaptırımlarını küçücük oğlu üzerinde, sonucunu düşünmeden uygulayan baba tiplemesine de bir göndermedir aslında kendini suçlaması. Çünkü olayları, olacakları önceden tahmin edebilmiştir. Hans’ı bir çocuk olarak görebilmiş, onun bu kadar başarıya koşullandırılmasının doğru olmadığını

sezmiştir. Manastırdan dönüşüyle insanların Hans'a 'başaramadı ve döndü' gözüyle baktıklarını en iyi o bilmesine karşın, Hans için herhangi bir şey yapamamıştır.

Yapabildiği tek şey onun yanında olmaya çalışmaktır. Sadece kendi dostluğunu ve sevgisini Hans'a vermektir. Fakat Flaig ustanın bu sevecen ve dostane tutumu Hans'ı baskılardan kurtarmamış ve ölümüne engel olmamıştır. Anlatıcının çizdiği en ideal karakter olarak sunulmasına karşılık Flaig usta çevrenin, toplumun Hans'a bakışında bir değişiklik yapılması için çaba harcamamış ve yaşadığı kültürü benimsememiş olsa bile, toplumdaki insanları engelleme yönünde bir tutum içinde bulunmamıştır. Olaylara tek sesli karşı çıkmıştır.

3. 4. Kasabanın Rahibi

Kasabanın rahibi ilk önce Hans'ı cesaretlendiren, fakat bu cesaretlendirmeyi yaparken, onu aynı zamanda başarıya koşullandıran en önemli tiplerden birisidir. Onun için başarı her şeyden önemlidir. İnsanları başarılarına göre sınıflandıran rahip, Flaig ustanın tam zıttı bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Nasılsın bakayım? diye sordu rahip efendi.
‘Eh, artık sınav günü yaklaştı, sevinmelisin.’
‘Sınavı başarmaya bak. Biliyorsun bütün umudumuz sende. Latince’den de iyi bir not getirmeni bekliyorum unutma!.’ ‘Ama ya başaramazsam’ dedi Hans. ‘Başaramamak mı? Böyle bir şey asla söz konusu olamaz. Asla! Çıkar at bu düşünceyi kafandan!’ (s.19)

“Wie geht’s? ‘fragte er.’ Du wirst froch sein, dass es jetzt so weit ist. ‘Ja,’s ist mir schon recht.’
‘Nun, halte dich gut! Du weisst, dass wir alle Hoffnungen auf dich setzen. Im Latein erwarte ich eine besondere Leistung von dir.’ ‘Wenn ich

aber durchfalle',meinte Hans schüchtern.
 'Durchfallen?! Der Geistlicheblieb ganz
 erschrocken stehen.' 'Durchfallen ist einfach
 unmöglich. Einfach unmöglich! Sind das
 Gedanken!' 'Ich meine nur, es könnte ja doch
 sein...' 'Es kann nicht; darüber sei ganz
 beruhigt.'"(s.15)

Hans manastır sınavına girmeden, onu günde 2 saat Latince çalıştıran kasabanın rahibi, Hans'a başarı konusunda en çok baskı yapan kişidir. Başarısızlık diye bir şey onun için söz konusu olamaz. Zaten Hans'ı çalıştırmasının en önemli nedeni de budur. Hans diğer öğrencilerden daha başarılıdır, daha zekidir. Hans'ın bu özelliği rahibi daha da motive etmektedir.

Kasaba rahibinin birbirinden farklı tavırlar sergilemesi, aslında eserin en önemli noktasıdır.

Manastır öncesi ve sonrası rahip tarafından Hans'a sergilenen tutum çok ilginçtir. Manastırdan geri dönen Hans'a olan davranışıyla, manastıra gitmeden önceki davranışları arasındaki fark çok büyüktür. Hans, manastır sınavına hazırlanırken sürekli onu ders çalıştırmış, diğer öğrencilerden üstün tutmuştur. Ancak manastır denemesinden başarısızlıkla dönüşünden sonra Hans, kasabanın rahibi tarafından bir yakınlık görememiş adeta dışlanmıştır. Rahibin bu tutumu insanları başarıya göre sınıflandırdığının bir kanıtıdır. Flaig ustanın aksine, 'rahip başarısız' olan Hans'a sevgiyle yaklaşmamıştır.

Anlatıcının rahip tiplmesiyle, aslında toplum eleştirisi yapmak istediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Anlatıcı, kasabanın rahibini, Hans'ın üzerinde oluşturulan toplumsal baskıların ve zorlamaların simgesi olarak kullanmıştır. Bu karakter, Hans'ın çocukluğunu yaşayamamasına, kendini ağır sorumluluklar altında hissetmesine neden olanların başında gelmektedir. Kasabanın rahibi için, Hans'ın ölümüne neden olan olayların başlangıcındaki en önemli etmenlerden biridir denebilir.

3.5. Heilner

Heilner, yaşama tutkusu, duygusallığı, doğaya olan sevgisi ile Hans'dan çok farklı bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendi doğru bildiğinden şaşmayan, baskılara ve kurallara boyun eğmeyen bir kişiliği vardır. Ders çalışmaktan hoşlanmayan Heilner, Hans'ın ders çalışmasına engel olmuş, ona her şeyin ders çalışmak olmadığını anlatmaya çalışmıştır.

Heilner ile dostluğundan önce derslerinden başka bir şey düşünmeyen Hans, derslerden uzaklaşmaya başlamıştır.

“Hans, dostunun nasıl her şeyi kendisinden bir başka türlü gördüğünü hayretle fark ediyordu. Soyut diye bir şey tanımıyordu dostu Heilner; hiçbir şey yoktu ki, gözlerinin önünde canlandırmasın, hayal gücünün boyalarıyla resmini çizmesindi. Matematiğe sinisi bilmecelerle yüklü, soğuk ve hain bakışlarıyla kurbanlarını büyüleyen bir Sfenks gözüyle bakıyor, onunla karşılaşmamak için elinden geleni yapıyordu.”(s.109)

“Hans bemerkte mit Erstaunen, wie für seinen Freund alle Dinge anders aussahen als für ihn. Für Heilner gab es nichts Abstraktes, nichts war er sich nicht hatte vorstellen und mit Phantiesiefarben bemalen können. Wo das nicht anging, liess er alles mit Unlust liegen. Die Mathematik war ihm eine mit hinterlistigen Ratseln beladene Sphinx, deren kühler böser Blick ihre opfer bannte, und er wich dem Ungeheuer in grossem Bogem aus.”(s.74)

Heilner'in muhteşem bir hayal gücü vardır. Bu yüzden derslerden çok doğayla, şiirle ilgilenmektedir. Manastır onun için baskıdan, kuraldan başka bir anlam ifade etmemektedir.

Bu baskılara boyun eğmeyen Heilner sık sık cezalandırılır. Hatta arkadaşıyla yaptığı kavga sonucu manastırda yıllardır uygulanmamış olan en ağır cezalardan sayılan 'tecrit' cezasına çarptırılır. Bunun anlamı ceza süresi boyunca, hiç kimsenin cezalısıyla hiçbir ilişkide bulunmaması, hatta konuşmamasıdır Heilner dostunun bu yasağa uymasından dolayı çok kırılır. Hans'a karşı güveni sarsılır. Hans ise daha sonra arkadaşını yalnız bıraktığı için kendisinden utanır ve bunun sonucunda hayatında ilk kez hayatında bir yasağı çiğner.

Manastır müdürünün kesinlikle yasaklamasına rağmen Heilner ile dostluğu sürdürür. Heilner ise manastırda ki baskı ve otoriteye boyun eğmez. Hans'ın hafif sinir bozukluğu nedeni ile yaptığı günlük gezilere manastır müdürünün yasağına aldırmadan eşlik eder. Dostunu yalnız bırakmaz. Diğer öğrenciler tarafından dışlanan Heilner'in dışlanma sebebi ise; yasaktan ziyade onun cesaretli olması şeklinde açıklanabilir. Aslında hepsinin içinde haykırma, karşı çıkma isteği olmasına karşın öğrenciler duruma karşı koyabilecek kadar cesaretli değillerdir. Bu cesaret sadece Heilner karakterinde vardır. Sonunda manastırın kendisine göre olmadığına karar verir ve manastırdan kaçır. .

“Kaçak öğrencinin yeniden manastıra getirilişi ortalığı heyecana vermişti. Ne var ki Heilner'in başı dimdikti ve o küçük dâhiyane gezisinden dolayı pişmanlık duymuşa benzemiyordu. Yaptıklarından ötürü özür dilemesi istenince buna yanaşmadı; ayrıca; öğretmenlerinden oluşan disiplin kurulunun gizli toplantısındaki davranışının da asla çekingen ya da pek saygılı olduğu söylenemezdi. Çaresiz bir yüzkarası olarak okuldan kovuldu ve akşamleyin birdaha dönmek üzere babasıyla manastırdan ayrıldı.

Dostu Hans'la ancak el sıkışarak vedalaşabilmişti.”(s.159)

“Die Aufgerung im Kloster war gross, als der Ausreisser eingebracht wurde. Er trug aber den Kopf hoch und schinen seine kleine Geniereise gar nicht zu bereuen. Man verlangte, er solle Abbitte tun, doch wiegerte er sich und trat dem Femegerichtdes Lehrerkonvenst durchaus nicht zaghaft oder ehrerbietig gegenüber. Man hatte ihn halten wollen, nun war aber das Mass voll. Er wurde in schanden entlassen und reiste abends mit seinem Vater auf Nichtwiederkommen ab. Von seinem Freund Giebenrath hatte er nur durch einen Handedruck Abschied nehmen können.”(s.106)

Heilner'in manastırdan ayrılmak üzere manastıra geldiğinde 'başını dik tutmasını' ise; kendi inandıklarını yapabilmiş olmanın verdiği öz güven duygusundan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Heilner okuldaki tüm öğrencilerin aksine, manastır sistemini küçümsemiş, hayatın dayatma ve yasaklarla geçirilmemesi gerektiğini gözler önüne sermiştir.

Okuldan ayrılmasının ardından, manastırda yanına yaklaşmayan öğrencilerin gözünde ise bir kahramana dönüşmüştür. Aslında öğrencilerin hepsi, Heilner gibi özgüven duygusuyla yetişmiş olmayı, baskılar altında ezilmemiş olmayı istemelerine rağmen, manastırın yoğun baskı kültüründe kaybolmuşlardır.

3.6. Öğretmenler

Hesse'nin *Çarklar Arasında* adlı eserinde öğretmenler çok önemli yer almaktadır. Geleceği biçimlendirmede, her dönemde en önemli toplumsal görevin sahibi olan öğretmenlerin yanlış tutumları, davranışları ön plandadır. Yaşadığı küçük kasabada manastır sınavına tek aday olarak gösterilen Hans'ın, eğitimiyle ilgili yanlış tutumları anlatıcı tarafından şöyle belirlenir:

“Hans'ı nasıl bir gelecek beklediği ortadaydı, önceden bir şeydi bu, çünkü Suebya topraklarında varlıklı ailelere mensup yetenekli çocukların izleyeceği tek bir yol vardı ve daracık bir yoldu bu: devlet yatılı sınavını verip oradan manastır okuluna daha sonra Tübingen'deki yüksek okula gitmek ve buradan da rahipler ya da öğretmenler topluluğu arasına karışmak.”(s.10)

“Damit war seine Zukunft bestimmt und festgelegt. Denn in schwabischen Landen gibt es für begabte Knaben, ihre Eltern müssten denn reich sein, nur einen einzigen schmalen Pfad: durchs Landexamen ins Seminar, von da ins Tübinger Stift und von dort entweder auf die Kanzel oder aufs Katheder.”(s.9)

Okuldaki tüm öğretmenlerin ilgisi zeki, çalışkan Hans üzerine yoğunlaşmıştır. Çünkü manastır sınavına girebilecek tek aday odur. Hans'a gösterilen asıl ilginin nedeni ise; onda görülen 'gelecek başarısına' bağlıdır. Öğretmenlerin ona gösterdikleri aşırı ilginin nedeni anlatıcı tarafından geleceğe yapılan bir yatırım şeklinde yansıtılır. Hans'ın başarılı, olması için öğretmenler onu yoğun bir çalışma temposuna iterler. Onunda bir çocuk olduğu gerçeğini yadsıyarak boş zamanlarını dahi ders çalışmayla geçirmesini istemişlerdir.

“Haftada bir iki defa şöyle çıkıp dolaşacak gezeceksin. Bunun dünya kadar yararı dokunacaktır sana. Baktın ki hava güzel, yanına bir de kitap alabilirsin. Göreceksin açık havada ne kolay ders çalışabiliyor insan, ne kadar zevkle çalışıyor.”(s.13)

“Ein-, zweimal in der Woche spazierengehen ist notwendig und tut Wunder. Bei schönem Wetter kann man ja auch ein Buch mit ins Freie nehmen- du wirst sehen, wie leicht und fröhlich es sich in derfrischen Luft draussen lernen lasst.”(s.11)

Öğretmenlerin çocuğun zihinsel gelişiminde, ders çalışmak kadar gezip, dinlenmenin önemini bilmelerine rağmen, Hans’ı bir çocuk gibi görmemeleri, onu sürekli çalışmaya itmeleri sık sık vurgulanır. Hans, öğretmenlerinin baskısıyla kendini sınav atmosferine alıştıırır. Böylece sınav stresi Hans’ın bütün benliğini kaplar. Öğretmenler Hansı bu stresten uzaklaştırmak yerine onu bu stres altına adeta iten kişiler olarak ön plana çıkmaktadırlar.

Hans yoğun çalışma temposunun ardından sınavı ikincilikle kazanır. Böylece çok sevdiği balık tutmak, doğada dolaşmak gibi isteklerini gerçekleştirecektir. Çok çalışmış ve hedefine ulaşmıştır. Artık dinlenmek, arkadaşları gibi eğlenmek onun en doğal hakkıdır. Ancak olaylar Hans’ın istediği doğrultuda gerçekleşmeyecektir. Öğretmenleri, onu kendilerince mantıklı buldukları gerekçelerle, tekrar ders çalışmaya zorlamışlardır.

Manastır okulunun öğretmenlerinin tutumu ise; ezbere dayalı bir eğitim anlayışı ve uyumu ön planda tutan kurallara bağlı bir tutumdur. Öğrencileri robotlaştırma, onları sadece verilen kurallara bağlı kalma konusunda eğitirler. Öğretmenler için öğrencilerin psikolojisine inmek diye bir şey yoktur. Okulun katı

yapısından da kaynaklanan soğuk ve katı tutumları vardır. Onlar için önemli olan çocukların disiplinli ve itaatkâr olarak yetişmesini sağlamaktır. Manastır okulunda da öğretmenlerin Hans'a karşı tutumu olumludur. Bunun nedeni ise Hans'ın çalışkanlığı ve derslerine gösterdiği özendir. Ancak Heilner ile olan arkadaşlığının ardından, bu tutum değişir.

“Gel gelelim, öğretmenleri o zamana kadar kusursuz bir öğrenci sayılan Hans'ın sorunlu birine dönüştüğünü ve sakıncalı biri gözüyle baktıkları Heilner'in olumsuz etkisi altına girdiğini görerek hayli endişeye kapılmaktaydı.”(s.134)

“Die Lehrer aber sahen mit Schrecken den bisherigen tadellosen Schüler Giebenrath in ein problematischen Wesen verwandelt und dem schlimmen Einfluss des verdachten Heilner unterlegen”(s.90)

Heilner ile olan arkadaşlığından sonra Hans dersleriyle eskisi gibi ilgilenmemiştir. Bunun sonucunda ise öğretmenlerin olumlu öğrenci bakışları değişmiştir. Hansın iç dünyasına girmek ya da onu anlamak gibi bir amaçları yoktur, öğretmenlerinin. Onu kazanmak yerine, adeta ders çalışmaya zorlayarak onu iyice okuldan uzaklaştırmışlardır.

Hans'ın Maulbronn manastır okulunda başarı gösterememesi öğretmenlerinin sevgi ve ilgisinin bitmesine neden olur. Onlar için sevilecek ve ilgilenilecek öğrenci, sadece başarılı olandır. Bu tutum kasabadaki eski öğretmenleri için de aynıdır. Başarısızlıkla sonuçlanan manastır döneminin ardından eve dönen Hans'a, hiçbir ilgi göstermemiş olmaları, hatta ona 'başaramadı ve döndü' şeklinde bakmaları, onların sevgisinin başarı ile orantılı olduğunun bir kanıtıdır.

Anlatıcı, toplumun genel yapısıyla alakalı olan öğretmenlerin tutumunu negatif olarak okuyucuya sunmaktadır.

3.7. Manastır müdürü

Eserdeki bir diğer karakterde manastır müdürüdür. Manastır müdürü otoriter ve baskıcı olarak karşımıza çıkar. Manastır müdürünün, eserdeki, baba, rahip ve öğretmenler gibi baskıcı ve disiplinli bir figür olarak yansıtıldığını görebilmekteyiz. Onun için her şeyden önce okulun disiplini ve uyumu önemlidir. Kurallara uyum ön plandadır. Öğrencilere yaklaşımı da buna bağlıdır. Kurallara uyan, itaatkâr öğrenciler için bir sorun teşkil etmeyen manastır müdürü, eserde Heilner'e olan katı ve otoriter tutumuyla ön plana çıkmaktadır.

“Manastırda şimdiye kadar görülmemiş bir olaydı bu. Ertesi sabah müdür bey bozulup soysuzlaşan gençlik konusunda parlak bir söylev çekti. Derin düşüncelere dalmış Lucius, onaylayarak dinledi müdür beyin konuşmasını. Sonunda Heilner tecrit cezasına çarptırıldı.

Müdür bey ‘pek çok yıl var ki, okulumuzda hiçbir öğrenci böyle bir cezaya çarptırılmamıştır’ diye haykırdı Heilner’in yüzüne karşı.”(s.115)

“Das war ein unerhörter fall. Am nachsten Morgen hielt der Ephorus eine glanzende rede über die Entartung der Jugend, Lucius hörte tiefsinnig und beifällig zu, und Heilner bekam eine schwarze Karzerstrafe diktiert. ‘Seit mehreren Jahren’ donnerte der Ephorus ihn an ist eine solche Strafe hier nicht mehr vorgekommen.”(s.78)

Manastır müdürünün yıllardır uygulanmayan bir cezayı Heilnere vermesinin asıl nedeninin, otoritesine olan tehlike teşkil etmesinden kaynaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Heilner manastır müdürünün yasaklarını kulak arkası ederek, onun otoritesine tehlike teşkil etmiştir. Buda manastır müdürü için tahammül edilemez bir durumdur. Onun için her şeyden önce otorite ve disiplin vardır. Oysa Heilner, cesur ve kendi doğruları olan bir tiptir. Yani onun baskılarına boyun eğmemekte ve ona itaat etmemektedir. Bu yüzden ona karşı daha sert tutumlar içerisinde.

“Müdür, Heilner’in koyduğu yasaklara eğlenir gibi her günkü gezintilerinde Hans’a eşlik ettiğini öğrenmişti. Bu kez Hans’a ilişmeyerek eski düşmanı Heilner’i odasına çağırttı...

Derken müdür bey ile Heilner arasındaki tartışma, Heilne’rin birkaç saatlik hapisle cezalandırılması ve ileride Hans ile görüşmesinin kesin olarak yasaklanmasıyla son bulur.”(s.156)

“Der Ephorus hatte erfahren, dass Heilner sich über sein Verbotlustig mache und fast alle Tage den spazierengehenden Giebenrath begleite. Diesmal liess er Hans in Ruhe und zitierte nur den Haupt Sünder, seinen alten Feind, auf sein Amtszimmer. Er duzte ihn, was Heilner sich sogleich verbat. Er hielt ihm seinen Ungehorsam vor. Heilner erklärte, er sei Giebenraths Freund, und niemand habe das Recht, ihnen den Verkehr miteinander zu verbieten. Es setzte eine böse Szene, deren Resultat war, dass Heilner ein paar Stunden Arrest erhielt samt dem strengen Verbot,

in nachster Zeit mit Giebenrath zusammen auszugehen.”(s.105)

Heilner’in cezalara aldırmadan bildiğini yapması, manastır müdürünü iyice sinirlendirir. Artık ona karşı daha sert tutumlar içerisine girer.

Sonuç olarak bakıldığında eserdeki karakterlerin toplumun kültürünü yansıttığını söyleyebiliriz. Eserde karşımıza çıkan okul müdürü, kasabanın rahibi, Bay Joseph Giebenrath, öğretmenler, ve manastır müdürü; toplumun oluşturduğu kurallara kayıtsız şartsız bağlı, baskıcı, dar görüşlü ve kültürün toplum üzerindeki olumsuz etkilerini ayırt edemeyen karakterler olarak karşımıza çıkmıştır. Anlatıcı tarafından bu karakterlerin birbirlerine olan benzerliği eserde açık olarak verilmiştir. Buna karşılık olarak anlatıcı; otoriter toplumla kendi benliği, daha açık bir ifadeyle, başkalarının dayattığı yaşama biçimi ile kendi arzuladığı yaşam biçimi arasında sıkışıp kalan Hans’ı, yukarıda saydığımız karakterlerin somutlaştırdığı baskıcı eğitim sistemi ve anlayışının kurbanı olarak sunmuştur.

Diğer taraftan anlatıcı, egemen baskıcı kültüre ve eğitim anlayışına yönelik eleştirilerini Heilner ve Flaig usta karakterleri arayıcılığıyla dile getirmiştir.

Hesse’nin bu okul ve gençlik yıllarındaki sorunlarını yansıtan önemli eserinde; kültürel baskılar sonucunda yok olan bir karakterin örneğini vermesi; toplumun birey üzerindeki önemini açıkça ortaya koymuştur.

3.8. Manastır Kültürü

“Günümüzde dahi özelliğini koruyan; Maulbronn Manastırı kompleksi (1993) K M.S. 1147’de temeli atılan bina. Alplerin kuzeyinin en eksiksiz ve en iyi korunan ortaçağ manastır kompleksi olarak kabul ediliyor.”²⁰

²⁰ www.keyifcafe.net ,13052008 tarihinde saat.18.05te erişilmiştir.

Sadece 6 ay gibi kısa bir süre Maulbronn manastırının havasını almış olmasına rağmen yazar Hermann Hesse, buradaki ortamdan öylesine etkilenmiştir ki; bu okuldan birçok eserinde söz etmiştir. Çarklar Arasında adlı eserini incelediğimizde de Maulbronn manastırının eserde önemli bir uzam olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz.

Ortaçağda baba, çocuk ilişkisinin yerini giderek, anne çocuk ilişkisi almıştır.

Baba faktörü bu dönemden sonra; Antik Çağ'da olduğu gibi yeniden güçlendirilmiş ve bu dönemden sonra babanın otoritesi ön plana çıkmıştır. Bu yeni çocuk geliştirme biçimi Klasik kültürden alınmıştır. Bu dönemde düşünürler çocuk geliştirme ve eğitim ile ilgili kitap ve broşürler yazmaya başladılar.

“Vurgulanan noktalar arasında, babanın çocuğu üzerindeki tüm denetimini ele alması, anne rolünün ise çocuğun beslenmesiyle sınırlı kalması önemlidir. Çocuğun baba tarafından kolayca biçimlendirilmesi gereken bir bal mumu olduğu düşüncesi, çocuklara yönelik görgü kuralları kitaplarının yazılmasına eşlik eder. Bu süreçte din etkisini korumaya çalışır. Çocuğun kilise ve devletin küçük bir evreni sayılan aile içinde dindar, disiplinli ve itaatkâr biçimde yetiştirilmesi talebi. Katoliklerde olduğu gibi Protestanlarda da kabul görür.”²¹

Protestan bir ailenin çocuğu olan Hesse'nin de baba faktörünü üstünde hissettiğini söylemek yanlış olmaz. Hesse'nin, Maulbronn eğitimi almasında ailesinin rolü çok büyüktür. Ancak Hesse manastır kültürünü benimseyemez ve kısa

²¹ Cogito Dergisi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Kış 1999, Sayı:21, s.73

bir süre sonra manastırdan ayrılır. 1906 yılında yayınlan Çarklar Arasında adlı eserinin kendi yaşam öyküsü ile paralellikler taşıdığını söyleyebiliriz.

Eserde Maulbronn manastırı, dönemin en iyi eğitim veren kurumlarından birisi olarak karşımıza çıkmasına karşın anlatıcı manastırın kurallarını ve eğitim anlayışını açık olarak eleştirmektedir.

“Öteden beri yaşanıla gelen şeydir, manastırdaki dört yıllık öğrenim süresince bir ya da birkaç fire verilir. Bazen biri bu dünyadan göçer, ilahilere gömülür ya da birkaç arkadaşının eşliğinde memleketine yollanır. Bazen biri çıkar, manastırdan kaçıp gider ya da işlediği ağır suç ve günahlar nedeniyle okuldan kapı dışarı edilir.”(s.123)

“Erfahrungsgemass pflegen sich aus jeder Seminarstenpromotion einer oder mehrere Knaben im Laufe der vier Klosterjahre zu verlieren. Zuweilen stirbt einer weg und wird mit Gesang beerdigt oder mit Freundesgeleite in seine Heimat überführt. Zu weilen macht sich einer gewaltsam los oder wird besonderer Sünden wegen entfernt.” (s.83)

Anlatıcı bu sözleriyle manastırın ağır eğitim koşullarını vurgulamakta manastır kültürüne ayak uydurmanın sadece zeki ve çalışkanlıkla olmayacağını vurgulamaktadır. Zaten manastırda eğitim alabilmek için binlerce kişi arasından seçilen öğrencilerin çalışkanlığından ya da zekâsından şüphe duyulmamalıdır. Uzun çaba ve çalışmalar sonucu manastırda eğitim görmeye hak kazanmış olmak yeterli değildir.

“Yatılı rahip okulunun bir başka amacı da gençleri kendi kendilerini eğitmeye zorlamak, bir dayanışma duygusunun yüreklerinde filizlenmesini sağlamaktır. Dolayısıyla, öğrencileri çatısı altında bedava yatırıp barındıran, manastırdaki eğitim ve öğretim, gençleri belli bir karakterle donatacak gibi düzenlenmişti. Manastır okulunu bitirenler üzerlerinde ömür boyu mezun oldukları okulun damgasını taşırlar.”(s.78)

“Dazu kommt als wichtiger Faktor das Internatsleben, die Nötigugnzur Selbsterziehung, das Gefühl der zusammengehörigkeit. Die Stiftung, auf deren Kosten die Seminaristen leben und studieren dürfen, hat hierdurch dafür gesorgt, dass ihre Zögline eines besonderen Geistes Kinder werden, an welchem sie spater jederzeit erkannt werden können –eine feine und sichere Art der Brandmarkung.”(s.54)

Anlatıcı, manastırın amacını; belirli kalıplarda insanlar yetiştirmek olarak göstermektedir. Bu yüzden ağır dersleri ve ezbere dayalı bir öğretim şekli benimseyen manastır öğretmenlerinin özellikleri birbirinin aynısıdır. Hepsi otoriter, öğrencileri robot olarak gören, onların ruhlarının derinliklerine inmeyen karakterlerdir. Amaçları aynı düzeyde çalışmayı ve ezberci eğitimi kabullenen, disiplinli, din adamları yetiştirmektir. Buna karşı durabilecek öğrenciler ya okuldan atılır ya da okulun ağır koşullarına dayanamayıp kendileri manastırdan ayrılır. Başka çözüm yoktur. Çünkü farklılıklara tamamen kapalıdır, manastır kültürü. Öğrenciler ya ağır koşullara uyacaklar, ya da okuldan ayrılacaklardır. Ancak, manastırdan ayrılmak o dönemde ailelerin onaylayacağı ya da anlayabileceği bir olay değildir. Bu yüzden, bu ağır koşullara ayak uyduramayan öğrenciler arasında intihar edenleri dahi olur.

Eserde ise manastır okulunun, insanın ruhsal gelişimine katkısı olan, ideal bir okul olmadığı açıkça yansıtılmaktadır. Anlatıcı yapmış olduğu betimlemelerle okulu sevimsiz bir şekilde okuyucuya sunmaktadır. Bu okuldaki öğrencilerin sürekli ders çalışmak zorunda olmaları buna bir örnektir. Daha ilk günden öğrencilerin birbirlerini rakip olarak görmeleri ve bunun nedeninin sınıf birinciliği olmasını anlatıcı şu şekilde sunar.

“Ne kadar bilgi edinip ne kadar başarılı olduğunu öğrenci arkadaşlarının başarılarıyla ölçüyordu. İki kat fazla şey bilip sınıfta ikinci olmaktansa, yarısıyla birinci olmayı yeğleyeceği kuşkusuz. Dolayısıyla arkadaşlarının oyun oynadığı akşamlarda onun sessiz sedasız ders çalıştığı görülürdü.”(s.92)

“Was erlernte und leistete, mass er stets nur an den Leistungen der Mitschüler, und er ware lieber mit halben Kenntnissen Erster als mit doppelten Zweiter gewesen. Darum sah man ihn abends, wenn die Kameraden sich allerlei Zeitvertreib, Spiel und Lektüre hingaben, stil an der Arbeit sitzen.”(s.63)

Birincilik önemlidir birçoğu için. Hatta eserin ana karakteri Hans'ın da ilk günler sürekli ders çalıştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Hans, Heiler ile tanışana onunla dostluk kurana dek manastır kültürüne uyum sağlamış. Derslerine ve kurallara itaat etmiştir. Heilner karakteri ise Maulbronn kültürüne tamamen zıttır. Bu yüzden manastır müdürü tarafından daha ilk hatasında çok ağır bir şekilde cezalandırılır. Heilner, manastır kültürünü tehdit eden bir tip olarak sunulur okuyucuya. Maulbronn manastırının ağır kurallarını benimsememesi ve hatta okuldan kaçması bile anlatıcı tarafından sevimli gösterilmiştir. Bunun nedeni manastırın eğitim anlayışının ağır ve eksik olmasıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. UZAM

Çarklar Arasında adlı eserde; anlatıcının, mekânların kültürel özelliklerini okuyucuya açıkça yansıttığını söyleyebiliriz. Eserde ilk karşımıza çıkan uzam Hans'ın doğup büyüdüğü, yer olan küçük ve kuytu kasabadır. Kasabayı anlatıcı ilk olarak sıradan insanlar yetiştiren bir uzam olarak okuyucuyla buluşturur.

“Kısacası sekiz, dokuz yüzyıllık geçmişinde az çok becerikli, elinden iş gelir pek çok insan yetiştirmiş ama gerçekten yetenek sahibi ya da dahi denilebilecek bir kişiyi bağrından çıkarmamış bu eski kuytu kasabadan nasıl olduysa Tanrı özel lütfunu esirgememişti.”(s.9)

“Also war wirklich einmal der geheimnisvolle Funke von oben in das alte Nest gesprungen, das in seinen acht bis neun Jahrhunderten so viele tüchtige Bürger, aber noch nie ein Talent oder Genie hervorgebracht hatte.”(s.8)

Hans, kasabanın yıllardır içinde barındıramadığı, zeki ve başarılı bir karakterdir. Kasabadakiler onun faklılığını bildiklerinden ona, bir çocuk gibi davranmak yerine, onu adeta bir robot olarak görmüş ve sürekli çalışmaya itmişlerdir. Kasaba, eserde ki birçok karakter için ferah, yaşanılması güzel bir mekân olmasına karşın Hans için içinde kaybolduğu, yaşama alanı bırakılmayan bir uzam olmaktan öteye gitmemektedir. Anlatıcı bunun şu sözleriyle açıkça ifade etmiştir.

“Bir iki hafta sonra yine ‘devlet yatılı sınavı’ açılacaktı. Devletin her yıl ülkede filizlenip boy veren zekâ çiçekleri arasından en güzellerini seçip aldığı bu büyük insan kıyımının işte

böyleydi adı; bu kıyım süresince pek çok ailenin göğüs geçirişinde, dua ve yakarışlarında sınavın yapıldığı yer başkent olurdu hep. Hans, kasabanın o eziyetli yarışa yollamayı düşündüğü tek adaydı.”(s.11)

“In weigwnWochen sollte das ‘Landexamen’ wieder stattfinden. So heisst die jährliche Hekatombe, bei welcher ‘der Staat’ die geistige Blüte des Landes auswählt und während deren Dauer aus Stadtchen und Dörfern seufser, Gebete und Wünsche zahlreicher Familien sich nach der Hauptstadt richten, in deren Schoss die Prüfung vor sich geht. Hans Giebenrath war der einzige Kandidat, den das stadtlein zum peinlichen Wettbewerb zu entsenden dachte..”(s.9)

Hans, anlatıcı tarafından bu sözlerle adeta kasabanın yetiştirdiği bir kurban rolindedir. Ancak bu uzamı oluşturan ve burada yaşayanlar Hans’ı onurlandırdıklarını düşünürler. Kasabadaki insanların oluşturduğu baskıcı kültürü, anlatıcı Hans’ı kurban gibi yansıtarak okuyucuya sunmuştur. Eserde anlatıcı sınavı ‘**insan kıyımı**’ olarak yansıtmaya karşın, kasabadakiler bu kıyıma bir aday yollayabildikleri için çok mutlu olurlar. Onlar için çok önemlidir bu. Çünkü yıllardır bu küçük, kendi halinde, sessiz mekânda, Hans dışında tek bir aday bile çıkmamıştır bu kıyıma yollayabilecekleri.

Sadece öğretmenleri ve ailesi değildir bu baskıyı oluşturan. Komşusu, rahibi, büyüğü ve küçüğüyle herkes Hans’ı bu kıyıma yollamak için can atar. Anlatıcı bunu sınava gitmek üzere istasyona gelen Hans üzerinden şu şekilde sunmaktadır.

“Bay Joseph Giebenrath heyecan sevinç ve gururdan yerinde duramıyordu; ufak ve telaşlı

adımlarla müdür beyle Hans'ın çevresinde sınırlı sınırlı dolanıyor, istasyon şefi ile gardaki tüm görevlilerin oğlu ile ilgili iyi yolculuk ve şans dileklerini kabul ediyor, kaskatı küçük valizi bir elinden bir eline aktarıyordu.”(s.23)

“Herr Giebenrath trippte nervos um den Rector und um Hans herum, lies sich vom Stationsvorstand und von allen Bahnangestellten gute Reise und viel Glück zu seines Sohnes Examen wünschen und hatte seinen kleinen, steifen Koffer bald in der linken, bald in der rechten Hand.”(s.17)

Kasabadaki en önde gelen karakterlerinden biri olan müdürün yanı sıra, gar görevlilerinin de Hansa şans dilemesi onun çevrede büyük önem taşıdığına kanıttır. Kasaba halkı için bu sınav çok önemli olmasına karşılık Hans için, başarılı olmanın vereceği gurur ve kazanacağı yaz tatili dışında bir anlam ifade etmemektedir. Aslında başarılı olma duygusunu da kasabadaki kişiler benimsetmiştir Hans'a. Sürekli onu arkadaşlarından üstün görerek ve sürekli ondan başarı bekleyerek yapmışlardır bunu.

“Stuttgart'ta baba, ansızın canlandı, neşeli, centilmen, güler yüzlü, birine dönüştü; birkaç günlüğüne başkente inen bir taşralının haz ve kıvancı doldurdu içini. Hans ise tersine daha çok durgunlaştı, bir ürkeklik çöktü üzerine, kenti görür görmez sıkıntı bastı ruhunu; bunalır gibi oldu, yüksek binalar, uzayıp giden yorucu caddeler, atlı tramvaylar ve sokaklardaki gürültü patırtı gözünü korkuttu, yüreğini bir sızı kapladı”(s.24)

“In Stuttgart lebte der Vater plötzlich auf und begann fröhlich, leutselig und weltmannisch zu werden; ihn beseelte die Wonne des Kleinstadters, der für ein paar Tage in die Residenz gekommen ist. Hans aber wurde stiller und angstlicher, eine tiefe Beklemmung ergriff ihn beim Anblick der Stadt; die fremden Gesichter, die protzig hohen, aufgedonnerten Hauser, die langen, ermüdenden Wege die Pferdebahen und der Strassenlarm verschüchterten ihn und taten ihm weh.”(s.18)

Hans için büyük şehir yabancıdır. O küçük kasabasında başarıya ulaşmak adına sürekli çalışır. Ona göre en ferah kavram gölde balık tutmak, ya da çimenlerde gezinmektir. Bu yüzden yeni karşılaştığı bu mekândan ürperti duymuştur. İnsanların gürültüsünden uzak, kendi halinde bir kasabadır onun özdeşleştiği mekân. Stuttgart ise çok farklıdır. Herkes de bir koşuşturmaca kulakları sağır eden bir gürültü vardır. Hans için bu mekânda mutluluk duymak adeta imkânsızdır. . Bu ilk karşılaşmasındaki soğukluk ve yabancılık onda kasabaya dönme arzusu uyandırır. Üstelik üstünde kasabadan beri taşıdığı sınav stresini de barındırmaktadır. Bu onun büyük şehir diye nitelendirdiği Stuttgart’tan uzaklaşmasının asıl nedenidir.

Anlatıcı bunu Hans’ın yaşlı hizmetçi Anna’yla yaptığı konuşmayla açıkça okuyucuya yansıtmaktadır.

“ ‘Nasıldı Stuttgart, güzel mi?’ diye sordu Anna. ‘Güzel mi dedin? Sınav denen şeyi güzel mi sanıyorsun sen? Tekrar buraya dönebildiğime şükrediyorum. Babam yarın gelecek.’ Ardından bir bardak süt içti Hans, pencerenin önünde asılı mayosunu kaptığı gibi evden dışarı attı kendini ama herkesin plaj olarak kullandığı ırmak

kıyısında ki çayıra gitmeyip kentin hayli dışına çıktı, burada su derinleşiyor, yüksek çalılarının arasından aheste aheste akıp gidiyordu.”(s.35)

“ ‘Ist’s schön gewest in Studgartt?’ fragte die alte Anna. ‘Schön? Ja meinst du denn, ein Examen sei was Schönes? Ich bin bloss froh, dass ich wieder da bin. Der Vater kommt erst morgen.’ Er trank einen Napf frische Milch, holte die vorm Fenster hangende Badhose herein und lief davon, aber nicht zu der Wiese, wo anderen ihren badplatz hatten.”(s.25)

Belki de oraya sınav için gitmemiş olsaydı, büyük şehir kavramı Hans için boğucu ya da rahatsız edici olmayacaktı. Ya da günümüz eğitim anlayışında olduğu gibi sınava hazırlanmanın hayatın amacı olmadığı şeklinde eğitilebilmiş olsaydı üzerinde o kadar derin baskı hissetmeyecek ve ona itici gelen mekân onun için sevecen bir yer olarak karşımıza çıkabilecekti. Anlatıcı; Hans’ın büyük şehirden bir an önce eve dönme isteğini vurgulamakla, aslında sınavın onda yarattığı olumsuz baskıyı, uzam üzerinden dahi okuyucuya yansıtmaktadır. Hans için en huzur verici mekân sudur. O yüzerek baskılardan arınmakta kendisini rahatlatmaktadır. Hans’ın suya olan tutkusu eserde birçok kez karşımıza çıkar.

“Hans ilkin elini, sonra ayağını önce bir denemek ister gibi suya soktu, ürperir gibi oldu biraz, ardından sıçrayıp kendini suya attı. Hafif akıntıya karşı yavaş yavaş yüzmeye koyuldu, son günlerin ter ve sıkıntıları kayıp gitti üzerinden. Irmak sıska bedenini kucaklayıp serinletirken, tekrar güzel yurdunda olmanın verdiği haz kapladı tüm ruhunu.”(s.35)

“Hans ging weit vor die Stadt hinaus zur ‘Waage’ wo das Wasser tief und langsam zwischen hohem Gebüsch dahinfließt. Dort entkleidete er sich, steckte die Hand und darauf den Fuss tastend ins kühle Wasser, schauderte ein wenig und warf sich dann mit schnellem Sturz in den Fluss, Langsam gegen die schwache Strömung schwimmend, fühlte er Schweiß und Angst dieser letzten Tage von sich gleiten, und während seinen schmachtigen Leib der Fluss kühlend umarmte, nahm seine Seele mit neuer Lust von der schönen Heimat Besitz.”(s.26)

Su onun en huzur bulduğu uzamdır. Sınav stresini üzerinden atmak için ilk iş yüzmeye gitmesi bunun kanıtıdır. Hans adeta yüzerken üzerindeki sıkıntı ve stresi de suya bırakır. Yeni doğmuş bir çocuk gibi günahlarından arınmış ve rahatlamış hisseder kendini. Ayrıca artık üzerinden büyük şehir baskısı da kalkmıştır o kalabalık ve gürültülü ortam yoktur. O artık sessiz sakin ve huzur veren kasabasındadır. Bu onu kısa bir süre de olsa mutlu yapar. Çünkü manastır öncesi kasaba, Hans için keyifli, huzur veren bir mekân olarak yansıtılır okuyucuya. Ancak manastır sonrası bu kasabanın Hans’ın hayatındaki yeri değişecektir.

Sınavı kazanmasının ardından kasaba daha bir sevimli geldi Hans’a. Amacına ulaşmıştı herkes onu tebrik ediyor ve onun yerinde olmak istiyordu. Hans’a üstünlük duygusu yaşatan bu mekân artık onun için daha güzeldir. Ama bu çok kısa sürmüştür. Manastır için tekrardan ders çalışmak zorunda bırakılması, çok sevdiği gezilerini yapmasına, hatta yüzmesine engel olduğundan, kasaba Hans için sıkıcı ve yorucu günlerin yaşandığı bir mekân halini alır.

Artık manastıra gitme vakti gelmiştir. Hans ilk önce herkes gibi bu muhteşem binanın görünüşünden etkilenir. Anlatıcı bunu şu sözleriyle açıkça yansıtmaktadır.

“Ülkenin kuzeybatısında ormanlık alanın tepelerinde sesiz küçük göllerin arasında Zisterziens tarikatına ait Maulbronn manastırı bulunmaktaydı. Büyük, sağlam ve iyi korunmuş çok hoş eski yapılardan oluşuyordu manastır; yapıların tümü de baş döndürücü güzellikteydi, gerek iç gerekse dış görünümleri şahaneydi doğrusu, yüzyıllar içerisinde insana huzur veren yemyeşil çevreleriyle soylu ve yürekten kaynaşıp bütünleşmişlerdi”(s.76)”

“In Nordwesten des Landes liegt zwischen waldigen Hügeln und kleinen stillen Seen das grosse Zisterzienserkloster Moulbronn. Weitläufig, fest und wohl erhalten stehen die schönen alten Bauten und waren ein verlockender Wohnsitz, denn sie sind prachdig, von innen und aussen, und sie sind in den Jahrhunderten mit ihrer ruhig schönen, grünen Umgebung edel und innig zusammengewachsen.” (s.53)

Manastırın büyüleyici güzellikteki yapısı anlatıcı tarafından tanrısal anlatımla okuyucuya yansıtılmıştır. Bu büyüleyici güzellik içerisindeki otoriteden habersiz, sınavla binlerce kişi arasından seçilip gelen öğrencileri de büyülemiştir. Ancak daha sonra manastırın baskıları ve disiplin anlayışının egemenliği, anlatıcı tarafından yansıtılarak, bu muhteşem uzamın sadece görünüşte güzel olduğu ve işin aslının öyle olmadığı Hans, Heilner ve onlar gibi baskı kültürüne alışamayan karakterler ile okuyucuya yansıtılır. Buda okuyucunun manastırı gözünde olumsuz olarak değerlendirmesine sebep olur. Anlatıcı bu yanlış tutumunu; Heilner karakterini kullanarak yansıtmıştır.

Heilner için manastır, duygusuz, monoton, itaatkâr tipler yetiştiren bir kurum olarak yansıtılır.

Manastırın bu eğitim anlayışına boyun eğmeyen, Heilner anlatıcı tarafından bir kahraman olarak okuyucuya sunulur. Bunu anlatıcının şu yanlı anlatımıyla anlayabilmekteyiz.

“Aralarındaki uzaklık ve akıp giden zaman öğrencilerin Heilner hakkındaki genel yargısını değiştirmiş, içlerinden bazıları bir zaman yanına yaklaşımdan korkup çekindikleri bu kaçak arkadaşlarına, manastırda bir süre konakladıktan sonra çekip gitmiş bir kahraman gözüyle bakmaya başlamışlardı.”(s.159)

“Er war fort und verschollen, seine Gestalt und seine Flucht wurde allmählich zu Sage. Den leidenschaftlichen Knaben nahm später, nach mancherlei weiteren Geniestreichen und Verirrungen, das Leid des Lebens in eine strenge Zucht, und es ist, wenn nicht ein Held, so doch ein Mann aus ihm geworden.” (s.107)

Heilner’e baskıcı tutumları yüzünden, yanlış eğitim veren, hatta kapalı bir hapisane hissi uyandıran manastır, o dönemde dönemin ileri gelenlerini yetiştiren en önemli yer olduğu için; okuldaki baskı ve otoriteyi yaşamamış insanlara rahat ve çekici gelmektedir. Manastır eğitimine ayak uyduramayan Hans karakteri için ise bu uzam tam bir uçurum olmuştur.

Hans çocukluk yıllarını, eğitimi övülen bu manastırda okuyabilmek için yaşayamamış, sürekli ders çalışmak zorunda bırakılmıştır. Zeki ve çalışkan bir öğrenci olan Hans için bu uzam beklediği gibi değildir. Hans’ın hayal kırıklığına uğraması derslerinden ve manastırdan soğumasındaki en önemli nedenlerdendir. Manastırda ki sevgisiz ve ilgisiz, sadece disipline dayalı eğitim anlayışı onun bu uzamdan beklediklerini alamamasına neden olmuştur.

Bu hayal kırıklıkları içersinde eve dönen Hans karakteri için kasaba da eski, ana yurdu olan kasaba izleniminden farklı bir şekilde okuyucuya yansıtılır.

“İlk gün Hans evde sitemler ve suçlamalarla karşılanmamasına sevindi. Ssonraki günler babasının kendisine davranışında ki çekingen ve ürkek kollayış dikkatini çekti; böyle davranmak için babasının kendisini zorladığı açıkça görüliyordu. Ayrıca zaman zaman dikkatini çeken bir şey daha vardı; babası ona tuhaf tuhaf bakıyor, insanı korkutan bir merakla onu süzüyor, sesini kısarak yapmacık bir tonla konuşuyor belli etmeden onu göz hapsinde tutuyordu.”(s.168)

“Am ersten Tag war der Junge froh, nicht mit Vorwürfen empfangen zu werden. Dann fiel ihm die scheue, angstliche Schonung auf, mit der ihn sein Vater behandelte und zu der er sich sichtlich gewaltsam zwingen musste. Gelegentlich bemerkte er nun auch, dass er ihn mit einer unheimlichen Neugierde anschaute, in einem gedampften und verlogenen Ton mit ihm redete und ihn, ohne dass er es merken sollte, beobachtete.”(S.112)

Babasının bu tutumunun nedeni manastır doktorunun koyduğu teşhisi. Bunu bilmesi onu daha da huzursuz ediyordu. Kendi evinde kendi babası dahi ona bu şekilde davranıyorsa diğer insanlar ne düşünmezdi. Kasaba artık onun için saklanması gereken bir mekâna dönüşmüştür. Çok sevdiği doğa gezilerini yapacak vakti olmasına karşılık, bu kez de insanların ‘başaramadı, döndü’ bakışından rahatsız olan Hans, yine bu gezintilerini yapamamış ve yine dar bir mekâna, odasına hapis

olmuştur. Bu durumdan ancak torna atölyesinde kurtulabilir. Atölye onun için bir iç özgürlüğü bulma mekânıdır.

“Dişini sıkıp harıl harıl çalışmaya koyuldu. Çocuklukta yaptığı o oyuncaklar dışında şimdiye kadar elinden şöyle gözle görülür, işe yarar bir eserin çıktığını görmek zevkini tatmamıştı.”(S.226)

“Er nahm sich zusammen und arbeitete eifrig fort. Seit seinen spielerischen Knabenbasteleien hatte er nie das Vergnügen gekostet, unter seinen Händen etwas Sichtbares und Brauchbares entstehen zu sehen.”(s.150)

Bir işle uğraşmanın verdiği rahatlığı bulması küçük ve dışardan bakıldığında insanı pek de mutlu etmeyecek gibi görünen bu atölyenin Hans için önemi aslında insanların bakışının yeniden değişebileceği düşüncesidir. Bu yüzden bu küçük mekânın Hans için önemi büyüktür. Anlatıcı bunu tanrısal bir yaklaşımla gözler önüne sermiştir.

Sonuç olarak bakıldığında ise, Hesse'nin en önemli eserlerinden birisi olarak kabul edebileceğimiz Çarklar Arasında adlı eserinde uzamın rolü çok büyüktür. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta ise; mekânların zamanla önem şeklinin değişmesidir. Eserin başlarında, Hans için çok sevdiği ve rahatlık hissi uyandıran kasabanın, eserin sonlarında onu rahatsız eden bir mekân olarak karşımıza çıktığını görebiliriz.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. KÜLTÜREL BASKILAR VE SONUÇLARI

“Çarklar Arasında” adlı eserinin; aile ve toplumun eğitimdeki baskısının, olumsuzluklara yol açtığını ortaya koyan pedagojik özellikler taşıyan bir yapıt olduğunu görmekteyiz. Anlatıcı; ailesinin, öğretmenlerinin, yaşadığı çevrenin üzerinde oluşturduğu baskılar altında ezilen kendi öz benliğini oluşturamayan Hans’ın yaşamını zaman zaman yanlı tutumuyla açıkça okuyucuya sunar.

Hans, zeki, başarılı ve hırslı bir karakterdir. Ancak onun bu özellikleri zamanla üzerinde oluşturulan baskıyla; kendi ayakları üzerinde duramayan, güçsüz, zayıf bir karaktere bürünmesiyle okuyucuya yansıtılır. Bunun ilk belirtisini, anlatıcını; sınav öncesi Hans’ın sınav öncesi yapılan baskıları kabullenişyle göz önüne serer.

“Bir dersin bitip öbür dersin başladığı gün boyunca biriken yazılacak, ezberlenecek, tekrar edilecek ve bir daha ki derse hazırlanacak ödevler akşam geç vakitte evdeki lambanın aşına ışığında yapılabiliyordu. Sınıf öğretmenin Hans’ın üzerinde çok derin ve geliştirici bir etki göstereceğini söylediği, evdeki huzur havasının koruyucu kanatları altında sessizlik içinde yapılan bu çalışmalar saat on bir- on ikiye kadar sürüyor ama bazen daha geç vakte kadar sürdüğü oluyordu.”(s.13)

“Die Aufgaben, zum Schreiben oder zum Auswendiglernen, zum Repetieren und Praparieren, die sich tagsüber von Lektion zu Lektion ansammelten, konnten dann nach spatem Abend bei traulichem Lampenlicht zu Hause erledigt werden. Dieses stille, vom hauslichen Frieden segensreich umhagte Arbeiten, dem der Klassenlehrer eine besonders tiefe und fördernde

Wirkung zusprach, dauerte dienstags und samstags gewöhnlich noch darüber.”(s.11)

Hans kendisine uygulanan yoğun çalışma saatlerine uyan ve bunu sessizce kabul eden yapısıyla, başka çaresi olmayan biri olarak sunulmaktadır. Anlatıcı eserde özellikle, sınav öncesi baskıları akıcı ve açık bir dille okuyucuya yansıtırken, aslında bu baskıları vurgulamak istemektedir. Hans'ın sınav öncesi kasabanın tek adayı olması nedeniyle bu baskılara uğradığı da vurgulanmaktadır. Kasabadaki herkesin onun yaşamı üzerinde söz söyleme hakkı vardır. Komşusu öğretmeni, babası, hatta arkadaşları bile ona bu baskıyı hissettirir. O yıllardır bu sınava girebilecek olan tek adaydır. Bu durum, bu yüzden zaman zaman onun gurur duymasına neden olur.

Tek olmanın verdiği sorumluluğu kabullenen Hans zamanla kendi özgürlüğünü, ailesi ve öğretmenlerinin baskısıyla kaybetmiştir. Onların gösterdikleri yolda yürümüş, bunun için boş vakitlerini değerlendirmekten dahi vazgeçmeye itilmiştir. Hans'ın bu duruma itilmesinin en önemli etkeni başarıyı hayatın amacı olarak ona kabul ettiren, okul müdürü, kasabanın rahibi ve öğretmenleridir. Onlar için oyun çağındaki bir çocuk olan Hans'ın böyle ağır bir tempoya dayanıp dayanmamasının bir önemi yoktur. Zaten toplumun şekillendirdiği bir tiplikleme okuyucuya yansıtılan baba Giebenrath'da oğlunun ruhsal yapısına inebilecek ve onu anlayabilecek biri olmaktan uzaktır. Henüz yaşının küçük olması ve bu yaşadıklarının bir kültürel baskı olduğunun bilincinde olmayan Hans, üzerinde kurulmuş olan baskıyı itaatkar bir biçimde boyun eğer. Anlatıcı tarafından; sınavdan önceki hafta Pazar meydanında dolanan Hans'ın bu ezilmişliği şu sözlerle açıkça görülmektedir.

“Bu son hafta içinde Hans'ın yüzündeki manevi ifade daha da belirginleşmişti. O sevimli, narin çocuksu simasında çukura gömülmüş, tedirgin gözler soluk bir ateşle yanıyordu, o düzgün alın yoğun bir çalışmayı ele veren kırışıklıklarla örtülmüştü.”(s.14)

“In den letzten Tagen war die Vergeistigung eklatant geworden. In dem hübschen, zarten Knabengesicht brannten tiefliegende, unruhige Augen mit trüber Glut, auf der schönen Stirn zuckten feine, Geist verratende Falten, und die ohnehin dünnen und hageren Arme und Hände hingen mit einer müden Grazie herab, die an Botticelli erinnerte.”(s.11)

Yoğun baskılar altında ders çalışmak zorunda bırakılmasının sonucu Hans, sınav öncesi çok yorgun, bitkin bir şekilde dolaşır. Ama çevredekiler onun bu yorgunluğunu önemsememektedirler. Onlar için önemli olan tek şey kasabalarının adını duyurabilecek tek kişi olan Hans'ın bu sınavı kazanmasıdır. Hans bu baskılar altında dahi manastır sınavını ikincilikle kazanmayı başarmıştır. Ancak bu başarı onun üzerindeki baskılardan kurtulmasına yetmemiştir. Çevresindekiler onu adeta bir robot gibi görmektedir. Bu güzel başarının ardından dahi dinlenmesine izin verilmeden onu çalışmaya iterler. Sınavı kazanmak yeterli değildir. Latince okulundaki başarısını manastırda da göstermelidir.

“Bizim okulda sınıf birinciliğini sürekli elinde tutmak işten değildi senin için. Ama manastır okulunda çevrende başka arkadaşlar göreceksin, hepside yetenekli ya da pek çalışkandır, öyle kolay kolay kendilerinden öne geçmene izin vermeyeceklerdir.”(s.69)

“Hier in der Schule hast du es ja leicht gehabt, immer der Erste zu sein. Im Seminar findest du aber andere Kameraden, lauter begabte oder sehr fessige Leute, die sich nicht so spielend überholen lassen. Du begreifst das?”(s.48)

Hans manastırda da birinci olmalıdır. Bunun için dinlenmeden yine yorucu ve uzun ders programları yapılmıştır bile müdür tarafından. Hans sadece bunları kabul eder. Zaten karşı çıkmak gibi bir seçeneği de yoktur. otoriter ve baskıcı kültürün oluşturduğu karakterlerden biri olan müdürün söylediği şeylerin yanlış olması diye bir şey söz konusu dahi olamaz. Bu yüzden herhangi bir karşı çıkış belirtisi göstermeden Hans tatilinden vazgeçer ve yeniden ders çalışmaya koyulur. Bunu pek de severek yapmadığı şu cümlelerle rahatlıkla anlaşılmalıdır:

“Hans ne kadar çabalarsa çabalasın bir türlü keyif alamıyordu şu cebir derslerinden. Öğleden sonra o en sıcak saatlerde yüzmeye gidecekken kalkıp matematik öğretmenin evine yollanmanın, sıcak odadan içeri girmenin, karasineklerin vızıldayıp durduğu tozlu havayı soluyarak başında bir yorgunluk, kuru bir sesle a artı b demenin doğrusu hiç iç açıcı yanı yoktu. İnsanın kafasını işlemez duruma sokan o ağır, o alabildiğine bunaltıcı hava kötü günlerde içini karartıyor, Hans’ı umutsuzluğa sürüklüyordu.”(s.71)

“Diese Algebrastunden konnte Hans bei allem Fleisse nicht vergnüglich finden. Es war doch bitter, mitten am heissen Nachmittag stat auf die Badwiese in die warme Stube des Professors zu gehen und in der staubigen, mückendurchsummten Luft mit müdem Kopf und trockener Stimme das $a + b$ und $a - b$ herzusagen. Es lag dann etwas Lahmendes und überaus Drückendes in der Luft, das an schlechten Tagen sich in Trostlosigkeit und

Verzweiflung verwandeln konnte. Mit der Mathematik ging es ihm überhaupt merkwürdig. Er gehörte nicht zu den Schülern, denen sie verschlossen und unmöglich zu begreifen ist, er fand zuweilen gute, ja elegante Lösungen und hatte dann seine Freude daran.”(s.49)

Ders çalışmaktan hoşlanan bir öğrenci olmasına karşılık elinden tüm zevklerinin alınmış olması Hans’ı derslere karşı isteksizleştirmiştir. Ancak bu ruh halinde dahi, baskılara boyun eğmiş ve sürekli ders çalışmıştır. Manastırın ilk günleri, kasabadan da pek farklı olmamıştır Hans için. İdeal bir öğrenci profili çizmesi manastırda ona karşı bir baskı ya da zorlama oluşturmamıştır bu günlerde. Bu durum Hans’ın, manastırın asi, dik başlı öğrencisi Heilner ile arkadaşlığa başladığı ana kadar bu şekilde devam etmiştir. Anlatıcı, Hans’ın Heilner ile olan dostluğunu tam bir kültürel etkileşim olarak yansıtmıştır. Bunu Hans’ın ani değişimi ile manastır müdürü tarafından uyarılmasıyla göz önüne sermektedir.

“Ödevlerini tabii yaptın, bu nihayet senin görevindi. Ama eskiden daha çok başarılıydın, hatta belki daha da çok çalışıyordun, en azından eskiden dersleri daha bir dikkat ve ilgiyle izlediğin kesin.”(s.137)

“Gewiss, mein Lieber, gewiss. Aber differendum est inter et inter. Deine Aufgaben hast du natürlich gemahct, das war ja wohl auch deine Pflicht. Aber du hast früher mehr geleistet. Du warst vielleicht fleissiger, du warst jedenfalls mit mehr Interesse bei der Sache.”(s.92)

Hans'ın eskisi kadar dersleri önemsememesi Heilner'den etkilendiğinin bir kanıtıydı. Belki de Hans'ın içinde, her zaman baskılara karşı bir isyan isteği vardı. Ancak yaşadığı toplum buna izin vermemekteydi. Heilner'in baskılar karşısındaki cesur duruşundan etkilenmesinin nedeni de belki Hans'ın içindeki bastırılmış isyan duygusundan kaynaklanmıştır diyebiliriz. Bu etkileşime bir başka kanıt olarak ise manastır müdürünün Hans'dan, Heilner ile arkadaşlığına son vermesini istemesine karşın, Hans'ın ilk kez bir otoriteye karşı çıkararak dostundan vazgeçmeyeceğini söylemesini gösterebiliriz. İlk kez kendi isteğiyle bir şeye kara vermiş olmasıdır, diyebiliriz. Hans'ın bu seçimi önemlidir. Çünkü ilk kez kendi istediği bir şeye baskılara rağmen karar verebilmiştir. Hans'ın bu seçiminin bir başka nedenini ise, o yaşına kadar arkadaşlık kuramamış olmasından kaynaklandığını ve bulduğu dostluğu kaybetmek istememesinden kaynaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu dostluk Heilner'in okuldan ayrılışına dek sürer. Ancak bu dostluğun etkileri Hans'ın ölümüne dek ona eşlik eder.

Arkadaşından beklemediği bir anda ayrılması Hans'ın daha da durgunlaşmasına neden olur.

Derslerinden iyice uzaklaşan Hans üzerinde oluşturulan baskı sonucu geçirdiği ağlama krizinin ardından 'sinir bozukluğu' teşhisi ile eve yollanır.

Bu geri dönüş Hans için bir başlangıç olmanın aksine, yok oluşunun başlangıcıdır. Kasabadakilerin hatta ailesinin bile ona gösterdiği ilgiden mahrum kalan Hans, kendini iyice yalnız hisseder. Bu yalnızlığın ve ilgisizliğin asıl nedeni başarısızlıktır. Hans manastır deneyimini başaramamasın bedelini sunulan ilgiden mahrum kalarak öder.

Artık kasabadaki diğerleri gibi önemsizdir. Zaten konuşabildiği pek kimsede yoktur.

Eskisi gibi değildir kasaba. Onunla ilgilenen selam veren, konuşan çok azdır. Bunun böyle olmasını, insanların değer açısının 'başarılı olmak' olduğunun bir kanıtı olduğunu görebiliriz. Bu ilgisizlikten çokta sıkılmamasına karşın Hans bu dönemde kendisini çok yalnız hisseder. Kasabadaki başarılı dönemlerinde, arkadaşlarından sürekli üstün tutulmasından dolayı kasabada bir arkadaşı yoktur. Bu yalnızlık onun sık sık intiharını düşünmesine neden olur. Kasabada ona her zaman sevgiyle yaklaşmış tek kişi olan Flaig ustanın yeğeni Emma' ya hissettiği aşk kısa bir süre de olsa onun

bu düşüncelerden uzaklaşmasını sağlar. Fakat Emma'nın Hans'a veda bile etmeden gidişi onu birkez daha derinden sarsar.

“Sabahleyin her zamankinden geç gözlerini açtığında, yaşanmış bir felaketle, uğranılmış bir kayıpla ilgili belli belirsiz bir duygu vardı içinde. Ansızın Emma geldi aklına, Emma gitmiş bir hoşça kal bile demeden çekip gitmişti. Onu hiç ciddiye almamıştı Emma.”(s.221)

“Als er spater als sonst erwahte, hatte er nur das undeutliche Gefühl eines Unglücks und Verlustes, bis ihm Emma wieder einfiel. Sie war fort, ohne Gruss, ohne Abschied. Sie hatte ihn gar nicht ernst genommen.”(s.146)

Bu beklemediği ayrılış Hans için yalnızlığa tekrar itiliş demektir. Bir kez daha hayatında benimsediği birinden aniden uzaklaşmak zorunda kalmıştı. Bu durum onun daha içine kapanmasına yol açar. Onun kasabadaki halinden hoşnut olmayan baba, Hans'dan torna ustasının yanında işe başlamasını ister. Bu yorgun ruh hali içinde kendi düşünceleriyle hareket edemeyen Hans bu işe girmeyi kabul eder. Böylece kasabadaki herhangi birinden farkı olmayacaktır. Hans para kazanmanın vermiş olduğu rahatlıkla arkadaşlarıyla çıktığı eğlenceden geri dönemez. Aldığı aşırı alkol ve zihnindeki karışıklıklar nedeniyle göle düşerek boğulur.

SONUÇ

Çarklar Arasında adlı eser ile Hesse; aile ve toplumun eğitimdeki önemini, eğitimdeki kültürel baskıların yol açabileceği olumsuz sonuçlarını dile getirmiştir. Kendi yaşam öyküsüyle paralellikler taşıyan bu eseri ele almasındaki en önemli nedenin okul döneminde yaşadığı sorulardan kaynaklandığını oldukça açık bir şekilde gördük.

Eserde; aslında zeki, çalışkan bir öğrenci olan Hans'ın sürekli çalışmaya zorlanmasını ve çocukluğunu yaşayamamış olmasının onda yarattığı olumsuz etkileri ve ruhsal bozuklukları kolaylıkla fark edebiliriz. Eserde kasabanın rahibinin, baba karakterinin, Latince okulu müdürünün, otoriter ve baskıcı tutumlarına karşılık; Heilner ve Flaig usta gibi hayata sevgiyle yaklaşan, hayatın araçlarını amaç olarak görmeyen karakterlerin arasında kalan Hans'ın yaşadığı bocalamaları, zorlukları görebiliriz.

Kendi öz benliğini bulma yolunda yaşadığı bu bocalamalar nedeni ile Hans'ın bir çok kez intiharı düşündüğünü ancak aniden bulduğu aşk ile bu düşüncelerinden uzaklaştığını görmekteyiz.

Yoğun baskılar altında bir de yalnızlık duygusunu yaşayan Hans'ın aldığı aşırı alkol sonucu göle düşüp boğulması onun dramatik sonunun resmidir.

Eserde anlatıcı; Hans'ın ölümüne anlayışsız bir çevrenin ve eğitim siteminin neden olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir. Sonuç olarak bakıldığında ise Hesse'nin bu eserinde; bir yandan günümüzde bile sorunsallığını koruyan eğitim konusunu farklı yönleriyle ele alarak eğitim-öğretim kurumlarındaki ebeveynlerin, toplumun çocuk eğitimine yaklaşımındaki eksiklik ve aksaklıkları göz önüne serdiğini, diğer taraftan ise kültürel baskıların olumsuz sonuçlarını ortaya koyduğunu görürüz.

KAYNAKÇA**BİRİNCİL KAYNAKLAR**

Hesse Hermann, Unterm Rad, Suhrkamp taschenbuch 1972-Frankfurt.

-----, Çarklar Arasında, çev: Kamuran Şipal, Can Yayınları, İstanbul, 2002.

İKİNCİL KAYNAKLAR

Aksan Hasan, **Her Yönüyle Dil Anaçizgileriyle Dilbilim**, Levent Ofset ve Mat.Yayınevi,Ankara 1995.

Atlan Alperen, **Hermann Hesse'nin Hayatı**, Sanatı,Eserleri,Promete Yayınları,Ankara,1994

Aytaç Gürsel, **Edebiyat Yazıları** 1995-2000,Multilingual Yayınevi, İstanbul,1997

Bernhard Zeller, **Hermann Hesse**, çev: Kamuran Şipal Afa Yayınevi, İstanbul,1997.

Cogito Dergisi, YapıKrediYayınları,İstanbul Kış 1999 sayı 21

Eren Hasan, Günaydın Nevzat, Zülfika Hamza, **Türkçe Sözlük**,Türk Tarih Kurumu Basımevi,Ankara,1998

Kavcar Cahit, **Edebiyat ve Eğitim**, Engin Yayınevi, Ankara.1999

Kupfer Heinrich, **Der Faschismus und das Menschenbild der Deutschen Pedagogik**, Fischer Verlag, Frankfurt,1989.

O.Gaub, **Das neue grosse Lexikon**, Buch und Zeit Verlagsgesellschaft, Köln,1980

Özbek Yılmaz, **Sağlıklı Eğitim Sağlıklı Toplum**, Çizgi Kitapevi, Konya,2004

Uygur Mermi, **Kültür Kuramı**, YapıKrediYayınları,İstanbul,1985

www.ansiklopedibilgi.com.tr:25-02-2009 saat22.20

www.biografiinfo.kimlik.org.tr:25-02-2009 saat21.15

www.keyifcafe.net tr:13052008 saat18.05

www.wikipedia.org tr:13-06-2007 saat18.41

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılında Mersin’de doğdu. İlkokulu (1990-1995) Kayatepe İlkokulunda okudu. Ortaokulu (1995-1998) Özel Toros Okulunda, liseyi (1998-2001) Özel Toros Lisesinde okudu. 2001 yılında Atatürk üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Alman Dili edebiyatı bölümünü kazandı. Alman dilinden 2005 yılında mezun oldu. 2007 yılında Atatürk Üniversitesi Alman Kültür Edebiyatı Anabilim dalında yüksek lisansa başladı.